



MESTNA OBČINA LJUBLJANA

Ž U P A N

Mestni trg 1, Ljubljana

Številka: 331–8 /2007 - 3

Datum: 12. 9. 2007

MESTNA OBČINA LJUBLJANA

MESTNI SVET

ZADEVA: Predlog za obravnavo na seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

NASLOV: Strateške usmeritve razvoja podeželja na območju Mestne občine Ljubljana v obdobju 2007 - 2013

PRIPRAVILA: Mestna uprava Mestna občina Ljubljana
Oddelek za gospodarske dejavnosti in turizem

POROČEVALCA: Vanja Rangus, načelnica Oddelka za gospodarske dejavnosti in turizem
Gorazd Maslo, vodja Službe za kmetijstvo in upravne zadeve

PRISTOJNO DELOVNO TELO: Odbor za gospodarske dejavnosti, turizem in kmetijstvo

PREDLOG SKLEPA: Mestni svet Mestne občine Ljubljana sprejme Strateške usmeritve razvoja podeželja na območju Mestne občine Ljubljana v obdobju 2007 - 2013

ŽUPAN
Mestne občine Ljubljana
Zoran JANKOVIČ

Priloga:

- Strateške usmeritve razvoja podeželja na območju Mestne občine Ljubljana v obdobju 2007 - 2013

**STRATEŠKE USMERITVE RAZVOJA PODEŽELJA
NA OBMOČJU MESTNE OBČINE LJUBLJANA V
OBDOBJU 2007-2013**

LJUBLJANA, avgust 2007

Pri pripravi gradiva so sodelovale naslednje ustanove in njihovi sodelavci:

Mestna občina Ljubljana, Oddelek za gospodarske dejavnosti in turizem
Gorazd Maslo, Maruška Markovčič

Kmetijski inštitut Slovenije
Tomaž Cunder, Zoran Čergan, dr. Jože Verbič

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana
Irena Bantan, Ana Ogorelec, Jožica Rozman Vodopivec, Anton Zavodnik

Zavod za gozdove Slovenije, OE Ljubljana
Barbara Slabanja, Marijana Tavčar

Zavod za razvoj podeželja CIZA, Ljubljana
Josip Pintar

STRATEŠKE USMERITVE RAZVOJA PODEŽELJA NA OBMOČJU MESTNE OBČINE LJUBLJANA V OBDOBJU 2007-2013

1. UVOD	1
2. POVZETEK	2
3. AKTUALNO STANJE PODEŽELJA	4
3.1 Velikostna in socio-ekonomska struktura kmetij	4
3.2 Varovanje in upravljanje kmetijskih zemljišč na območju Mestne občine Ljubljana	8
4. RAZVOJ PODEŽELJA	10
4.1 Razvojna paradigma podeželja	10
4.2 Cilji razvoja podeželja	10
4.2.1 Kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja	10
4.2.1.1 Izboljšanje oskrbe prebivalcev Mestne občine Ljubljana s kakovostno hrano	10
Izboljšanje oskrbe prebivalcev Mestne občine Ljubljana s kakovostnim sadjem in zelenjavo	14
Povečanje obsega ekološke in integrirane pridelave	15
Živalim in okolju prijazno kmetovanje v urejeni krajini	16
4.2.1.2 Biološko stabilen sonaraven gozd z večjimi in bolj kakovostnimi trajnimi donosi	18
Povečanje gospodarske izkoriščenosti gozda	22
Biološka stabilnost gozda	22
Ohranitev gozdnih površin v urbanem okolju	22
4.2.1.3 Učinkovito gospodarjenje z zemljišči	24
Zaščita in ohranjanje funkcionalne sposobnosti kmetijskih gospodarstev v ruralno urbanem območju	25
Spodbujanje večje proizvodne učinkovitosti kmetijskih gospodarstev na območjih z omejenimi dejavniki	26
Izboljšanje velikostne in posestne strukture kmetijskih gospodarstev	26
Izboljšanje dostopnosti in povezanosti zemljišč	27
4.2.2 Razvoj raznolikih dejavnosti – temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju	28
4.2.2.1 Kontinuirani razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in razvoj mikro-podjetništva na ljubljanskem podeželju	28
4.2.2.2 Dobra prepoznavnost in trženje dobrin podeželja	32
Trženje dobrin podeželja	32
Promocija ljubljanskega podeželja	35
4.2.3 Razvoj socialnega kapitala in ohranjanje identitete podeželja	37
4.2.3.1 Interesne skupine – spodbujevalke razvoja podeželja	37
4.2.3.2 Ohranjanje in razvoj obstoječih notranjih možnosti ljubljanskega podeželja (endogeni potencial)	42
Ohranitev naravne dediščine	42
Ohranitev identitete podeželja	44

5. FINANČNA SREDSTVA MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA IZVAJANJE CILJEV STRATEŠKIH USMERITEV	47
5.1 Kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja	48
5.2 Razvoj raznolikih dejavnosti – temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju	48
5.3 Razvoj socialnega kapitala in ohranjanje identitete podeželja	49
6. VIRI	50

1. UVOD

Stalne in hitre spremembe niso obšle podeželja. Od leta 2003, ko so bile sprejete Strateške usmeritve razvoja kmetijstva, gozdarstva in dopolnilnih dejavnosti na območju Mestne občine Ljubljana smo se vključili v Evropsko unijo, uvedli evro kot lastno plačilno sredstvo in vstopili v novo programsko razvojno obdobje 2007 do 2013. Z vstopom v Evropsko unijo smo sprejeli tudi njeno enotno kmetijsko politiko, ki predvsem na področju podeželja v programskem obdobju 2007 do 2013 odpira mnogo razvojnih priložnosti.

Podeželje le malenkostno prispeva k družbenemu proizvodu Mestne občine Ljubljana, vendar kmetijska in gozdna zemljišča pokrivajo večji del njene površine. Ohranili ga bomo, k njegovemu razvoju pa bosta prispevala tako mesto kot podeželje. Njegova prepoznavna identiteta bo zanimiva za obiskovalce, hkrati pa bodo prebivalci podeželja ponosni, da tam živijo. Podeželje bo privlačno za oboje, prebivalce mesta in podeželja ter njegove obiskovalce.

Imamo veliko srečo, da naše podeželje leži ob glavnem mestu, ki od njega zahteva izredno raznoliko ponudbo ter omogoča neposredno prodajo njegovih produktov. Zato bomo izkoristili skupne potenciale, vzdrževali vitalno kmetijsko proizvodnjo, ki bo ohranjala okolje in kulturno krajino ter nam nudila kakovostne pridelke in izdelke na pragu mesta. Dobro bomo gospodarili z gozdom, ki so pljuča našega mesta. Razvijali bomo različne gospodarske dejavnosti povezane s kmetijstvom in gozdarstvom ter s storitvenimi dejavnostmi na podeželju, da bo življenje na podeželju kvalitetno in da bo tisti, ki bo prišel tja, presenečen nad pestrostjo dejavnosti in izdelkov.

Da bo razvoj podeželja še hitrejši in boljši, bomo pogledali preko občinskih meja, se povezovali s sosednjimi občinami, regijami, izmenjavali znanja in izkušnje ter izvajali skupne projekte. Pri tem se bodo prebivalci podeželja povezali s sosedi v lokalna partnerstva ter sami odločali o vsebinah in izvedbi projektov.

2. POVZETEK

Zaradi različnih naravnih in socialno ekonomskih dejavnikov je kmetijstvo v neposredni bližini velikih mest veliko bolj izpostavljeno in ranljivo kot v izključno ruralnih območjih. V desetletnem obdobju med popisoma kmetijstva v letu 1991 in 2000 je v Mestni občini Ljubljana (v nadaljevanju MOL) prišlo do precejšnjih sprememb tako glede števila kot velikostne strukture kmetij. Število kmetij se je v tem obdobju zmanjšalo skoraj za tretjino, velikostna struktura kmetij se je precej izboljšala. Povprečna velikost kmetije je bila v letu 2000 6,4 ha. Tako kot za celotno Slovenijo je tudi za območje MOL značilna razmeroma nizka stopnja specializacije v kmetijstvu. Delež specializiranih gospodarstev je le nekaj več kot 50 %. V okviru specializirane rastlinske pridelave prevladuje gojenje trajnih nasadov, med specializiranimi živinorejskimi gospodarstvi pa prevladuje tip usmerjen v rejo prežvekovalcev. Skoraj polovica gospodarstev spada v enega od tipov z mešano pridelavo bodisi v tip mešana rastlinska pridelava, mešana živinoreja ali pa kombinacija obojega. Na kmetijah v MOL je v letu 2000 živel 3.412 prebivalcev, kar je dobrih 30 % manj kot deset let prej. Stanje nasledstva na kmetijah je precej problematično, saj ima le dobra četrtina kmetij zagotovljenega naslednika na kmetiji.

Na področju primarne pridelave je temeljni cilj kmetijstva in gozdarstva, da prebivalcem MOL in drugim zagotavljata kakovostne dobrine iz ohranjenega okolja. To je dosegljivo z izboljšanjem oskrbe prebivalcev s kakovostno hrano, predvsem sadjem in zelenjavo. S tem ciljem je tesno povezano povečanje obsega ekološke in integrirane pridelave hrane, ki imata tudi ugodne okoljske učinke. Taka usmeritev je posebno pomembna v povezavi z vodovarstvenimi območji. Tudi v živinoreji je poudarek na živalim in okolju prijaznem kmetovanju v urejeni krajini. Z gozdom naj se upravlja na način, da bo ta biološko stabilen in sonaraven ter bo omogočal večje in bolj kakovostne trajne donose. Z vidika kakovosti življenja v mestu je posebnega pomena načrtno gospodarjenje z gozdovi v urbanem okolju. Kmetijska zemljišča so osnovni proizvodni potencial na podeželju, zato jih je potrebno v čim večji meri ohraniti in izboljšati. Gospodarnost kmetijske pridelave pomembno omejuje slaba posestna in velikostna sestava kmetijskih gospodarstev. Izboljšanje stanja kmetijskih zemljišč in z njimi povezane infrastrukture lahko v takih razmerah opredelimo kot enega najpomembnejših elementov za izboljšanje strukturnih razmer na podeželju.

Razvoj raznolikih dejavnosti je temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju. Ta cilj je mogoče uresničiti s kontinuiranim razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in razvojem mikro podjetništva na podeželskem območju MOL. Dobrine podeželja potrebujejo tudi ustrezno promocijo in učinkovito trženje. Kmetijam, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosegajo zadovoljivega dohodka, dopolnilne dejavnosti pomagajo zagotoviti dodaten vir zaslužka in so prvi korak k podjetniški prenovi podeželja. Povečanje deleža mikro in malih podjetij zlasti v živilsko predelovalni panogi je nadgradnja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Aktivni oddih, rekreacija meščanov ter razvoj turizma na podeželju se kažejo kot najpomembnejše priložnosti. Pri tem mora biti ponudba visoko kakovostnih dobrin in storitev v tesni povezavi s privlačno celostno podobo kmetij. Pogoj za hitrejši razvoj podjetništva je tudi izboljšanje podjetniške infrastrukture. Povezovanje mikro in malih podjetij med sabo in njihovo vključevanje v skupno ponudbo je priložnost za bolj učinkovito trženje in nadaljnji razvoj. Za povečanje deleža organizirane prodaje dobrin ljubljanskega podeželja je potrebno dvigniti raven znanj o trženju. Možnosti za učinkovito trženje bodo večje, če bodo ponudniki dobrin in storitev povezani, njihove dejavnosti registrirane in primerno promovirane. Povečanje prepoznavnosti ljubljanskega podeželja in njegovih dobrin z načrtno promocijo se

mora izvajati v vseh trženjsko komunikacijskih oblikah. Celostna promocija podeželja je potrebna za vse prebivalce, predvsem pa za meščane.

Na področju socialnega kapitala je potrebno izpostaviti nove cilje povezane s smernicami EU in nacionalnim programom razvoja podeželja. Za učinkovito pridobivanje sredstev iz strukturnih skladov je potrebno formirati lokalno akcijsko skupino kot pravno osebo, ki je nosilka programa LEADER. Osnovna značilnost tega programa je, da sledi spremembam na podeželskih območjih in da pomaga pri diverzifikaciji dejavnosti v smeri nekmetijskih dejavnosti, spodbuja zaposlovanje, izboljšuje osnovne storitve, vključno z dostopom do informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Poseben poudarek je dan prizadevanjem za krepitev človeškega potenciala. Partnerski pristop k lokalnemu razvoju izvaja lokalna akcijska skupina, ki predlaga celovito lokalno razvojno strategijo in odgovarja za njeno izvedbo. Lokalne akcijske skupine tudi izberejo projekte, ki se financirajo v okviru strategije. Glede na povezanost MOL na področju razvoja podeželja z nekaterimi sosednjimi občinami, je najpomembnejši kratkoročni cilj oblikovanje lokalne akcijske skupine na območju občin Grosuplje, Ig, Ivančna gorica, MOL in Škofljica ter izdelava lokalne razvojne strategije. V okviru socialnega kapitala je potrebno tudi podpirati delovanje in razvoj številnih formalnih in neformalnih interesnih skupin. Te imajo pomembno vlogo pri ohranjanju tradicionalnih prireditev na podeželju in razvoju novih, hkrati pa imajo pomembno vlogo pri izobraževanju in ohranjanju identitete podeželja.

Obstoječe notranje možnosti ljubljanskega podeželja predstavljajo njegovo dušo in identiteto. Osnovno bogastvo predstavljata naravna in kulturna dediščina, ki v različnih oblikah nudita možnosti za razvoj turizma in z njim povezanih dejavnosti. Notranje možnosti omogočajo razvoj storitvenih dejavnosti ter različnih oblik izobraževanja, s tem gradnje umskega potenciala in oblikovanje možnosti za prenos znanj med generacijami. So horizontalna vez in nepogrešljivi sestavini osnovnih strateških usmeritev. Temeljna cilja na tem področju sta ohranitev naravne dediščine in identitete podeželja ter njuno vključevanje v razvoj turizma in drugih dejavnosti na podeželju MOL. Pri naravni dediščini je dan poudarek urejenosti ljubljanskih vrhov ter učnih in pohodnih poti, kulturni krajini na barju in raznovrstnosti nekaterih rastlinskih združb. Podeželje bo imelo prepoznavno identiteto le z ohranjeno in obnovljeno kulturno dediščino, tradicionalnimi znanji in z razvojem novih proizvodov in storitev. Prebivalcem Ljubljane in turistom je potrebno omogočiti dostop do podeželskih predelov MOL z javnimi prevoznimi sredstvi.

3. AKTUALNO STANJE PODEŽELJA

3.1 Velikostna in socio-ekonomska struktura kmetij

V desetletnem obdobju med popisoma kmetijstva v letu 1991 in 2000 je prišlo do precejšnjih sprememb tako glede števila kot velikostne strukture kmetij (preglednica 1). Če je bila popisna metodologija v obeh primerih vsaj kolikor toliko primerljiva, potem lahko ugotovimo, da se je število kmetij v tem obdobju zmanjšalo skoraj za tretjino. Velikostna struktura kmetij se je precej izboljšala in kaže na trend povečevanja kmetij večjih od 5 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (v nadaljevanju KZU), medtem ko se deleža obeh razredov manjših kmetij zmanjšujeta. Kljub temu velikost 5 ha KZU še vedno presega manj kot polovica vseh kmetij, dobra petina pa je manjših od 2 ha KZU. Povprečna velikost kmetije po podatkih popisa kmetijstva 2000 v MOL znaša 6,4 ha.

Preglednica 1: Velikostna struktura kmetij v MOL ob popisu leta 1991 in popisu kmetijstva leta 2000

Velikost kmetije:	Popis 1991		Popis 2000	
	Število	%	Število	%
do 2 ha KZU	435	32,4	194	21,0
2 do 5 ha KZU	542	40,3	329	35,6
nad 5 ha KZU	366	27,3	401	43,4
Skupaj	1343	100,0	924	100,0

Vir: SURS 1991 in 2000

Podrobnejše analize podatkov po naseljih kažejo, da je povprečna velikost kmetij večja zunaj meja samega mesta, kakor v mestu, kar je tudi razumljivo (preglednica 2).

Preglednica 2: Zbirni podatki popisa kmetijskih gospodarstev v RS v letu 2000 za Mestno občino Ljubljana

NASELJE	RAZRED (v ha kmetijskih zemljišč v uporabi - KZU)	KZU (ar)	KZU (ha)	Število družinskih kmetij	Povprečje KZU/ kmetijo
LJUBLJANA	do 1 ha	4387	43,87	91	0,48
	nad 1 – 2 ha	13755	137,55	89	1,55
	nad 2 – 5 ha	76493	764,93	221	3,46
	nad 5 - 10 ha	117964	1179,64	166	7,11
	nad 10 ha	160911	1609,11	91	17,68
	SKUPAJ	373510	3735,1	658	5,68
OSTALI KRAJI	do 1 ha	794	7,94	0	
	nad 1 – 2 ha	5096	50,96	14	3,64
	nad 2 – 5 ha	44534	445,34	108	4,12
	nad 5 - 10 ha	94624	946,24	115	8,23
	nad 10 ha	72575	725,75	29	25,03
	SKUPAJ	217623	2176,23	266	8,18
SKUPAJ	do 1 ha	5181	51,81	91	0,57
	nad 1 – 2 ha	18851	188,51	103	1,83
	nad 2 – 5 ha	121027	1210,27	329	3,68
	nad 5 - 10 ha	212588	2125,88	281	7,57
	nad 10 ha	233486	2334,86	120	19,46
	SKUPAJ	591133	5911,33	924	6,40

Vir: SURS 2000

Tako kot za celotno Slovenijo je tudi za območje MOL značilna razmeroma nizka stopnja specializacije v kmetijstvu (preglednica 3). Nizka stopnja specializacije je z vidika konkurenčnosti panoge negativno dejstvo, vendar pa povzroča manjše negativne vplive na okolje kot visoko specializirana kmetijska pridelava. Po podatkih popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2000 znaša delež specializiranih gospodarstev le nekaj več kot 50 %. V okviru specializirane rastlinske pridelave prevladuje tip gospodarstev, ki so usmerjeni v gojenje trajnih nasadov, med specializiranimi živinorejskimi gospodarstvi pa z 40,9 % prevladuje tip usmerjen v rejo prežvekovalcev. Skoraj polovica (49,1 %) gospodarstev spada v enega od tipov z mešano pridelavo bodisi v tip mešana rastlinska pridelava, mešana živinoreja ali pa kombinacija obojega.

Preglednica 3: Proizvodna struktura kmetij MOL leta 2000

Tip kmetovanja	Leto 2000	
	Število	Delež (%)
<i>Specializirana pridelava</i>		
Rastlinska pridelava, od tega	82	8,9
- poljedelstvo	18	1,9
- vrtnarstvo	27	2,9
- trajni nasadi	37	4,0
Živinoreja, od tega	386	41,8
- prežvekovalci	377	40,8
- prašiči in perutnina	9	1,0
<i>Kombinirana pridelava</i>		
Mešana rastlinska pridelava	88	9,5
Mešana živinoreja	245	26,5
Mešano rastlinska pridelava - živinoreja	117	12,7
Drugo	6	0,4

Vir: SURS 2000

Po podatkih popisa kmetijstva iz leta 2000 na kmetijah v MOL živi 3.412 prebivalcev, kar je dobrih 30 % manj kot ob popisu prebivalstva leta 1991 (preglednica 4). Aktivnih, to je tistih, ki delajo na kmetijah, je dobrih 80 %. Pretežen del aktivnega prebivalstva se s kmetijstvom ukvarja le postransko ali pa se v delo vključuje le občasno. Le petini prebivalstva na kmetijah predstavlja kmetijstvo edino dejavnost.

Vložek dela, izražen v polnovrednih delovnih močeh (v nadaljevanju PDM), znaša 1317,8 PDM, kar je za skoraj 20 % manj kot ob popisu 1991. Večino delovne sile na kmetijah predstavljajo prebivalci, katerim je kmetijstvo edina dejavnost. Povprečna delovna intenzivnost bistveno ne odstopa od slovenskega povprečja in znaša 0,22 PDM na ha KZU oziroma 1,4 PDM na kmetijo.

Preglednica 4: Prebivalci na kmetijah MOL leta 2000

Prebivalci			Polne delovne moči	
Število	Oblika dela	Delež (%)	Število	Delež (%)
607	Ne delajo na kmetiji	17,8	0	0,0
2805	Delajo na kmetiji	82,2	1317,8	100
709	- od tega kot edina dejavnost	20,8	578,2	43,9
318	- od tega kot glavna dejavnost	9,3	222,3	16,9
966	- od tega kot stranska dejavnost	28,3	415,8	31,6
812	- od tega kot občasna pomoč	23,8	101,5	7,6
3412	Skupaj	100	1317,8	100

Vir: SURS 2000

Na osnovi podatkov popisa 2000 lahko sklepamo, da je stanje nasledstva na kmetijah v MOL precej problematično, saj je le dobra četrtina kmetij izjavila, da ima zagotovljenega naslednika na kmetiji.

Preglednica 5: Nasledstvo na kmetijah v MOL leta 2000

Kmetije:	Število	Delež (%)
- z zagotovljenim naslednikom	246 ^a	26,7

^a S popisom je bilo evidentiranih 252 naslednikov – 6 kmetij je navedlo več kot enega naslednika
Vir: SURS 2000

Podatke o splošni izobrazbi in kmetijski izobrazbi na območju MOL je možno pridobiti le za:

- gospodarje družinskih kmetij,
- popolni popis kmetijskih gospodarstev, ki je bil v Sloveniji izveden leta 2000.

Trdimo lahko, da izobrazbena struktura gospodarjev na območju MOL kar precej odstopa od strukture, ki velja za celotno Slovenijo. Zaradi bližine izobraževalnih centrov in s tem večjih možnosti za nadaljnje šolanje, je predvsem pri splošni izobrazbi delež gospodarjev s poklicno, predvsem pa srednjo ter višjo in visoko stopnjo precej večji kot na ravni države. Počasi, a vztrajno, se izboljšuje tudi kmetijska izobrazbena struktura gospodarjev na kmetijah. Razmeroma hitro se zmanjšuje delež gospodarjev, ki imajo samo praktične izkušnje, povečuje pa delež gospodarjev z različnimi oblikami formalne izobrazbe.

Preglednica 6: Izobrazbena struktura gospodarjev na družinskih kmetijah leta 2000

	Mestna občina Ljubljana		Slovenija	
	2000	delež (%)	2000	delež (%)
Gospodarji skupaj	922	100,0	86.336	100,0
Splošna izobrazba				
Brez ali nepopolna osnovna izobrazba	64	6,9	9.719	11,3
Osnovna izobrazba	355	38,6	40.698	47,1
Poklicna izobrazba	265	28,8	22.448	26,0
Srednja izobrazba	171	18,5	10.596	12,3
Višja ali visoka izobrazba	65	7,0	2.781	3,2
Ni podatka	2	0,2	94	0,1
Kmetijska izobrazba				
Samo praktične izkušnje	746	80,9	72.440	83,9
Tečaji iz kmetijstva	82	8,9	7.045	8,1
Poklicna kmetijska izobrazba	14	1,5	2.752	3,2
Srednja, višja ali visoka izobrazba	31	3,4	2.230	2,6
Ni podatka	49	5,3	1.869	2,2

Vir: SURS 2000

3.2 Varovanje in upravljanje kmetijskih zemljišč na območju MOL

V zvezi z varovanjem in upravljanjem kmetijskih zemljišč v MOL so opredeljene tri kategorije varstva glede na ustreznost teh zemljišč za kmetijsko pridelavo in na različne omejitvene dejavnike:

- *Območja varovanja kmetijskih zemljišč največje ustreznosti* - to so območja najprimernejša za kmetijsko pridelavo in hkrati najmanjše ranljivosti okolja, zato so deležna najvišje stopnje varstva. Takšna območja se nahajajo v Gameljnah, Podgorici in Nadgorici, v sklenjenih kompleksih na Sneberskemrodu oziroma okolici Zadobrove ter v pasu, ki se razteza od Hrušice, prek Bizovika, Dobrunj in Sostrega do Kašlja oziroma Zaloga. Takšna območja se pojavljajo še ponekod v okolici Kamne Gorice in Kozarij ter v Gobovski in Besniški dolini. Na teh območjih poteka intenzivna kmetijska pridelava, vendar se ravna po splošnih načelih varstva okolja in naravnih virov. Možne so vse vrste agrarnih operacij in ukrepov kot so: komasacije, regulacije, hidromelioracije in namakanje.

To so kmetijska zemljišča trajno namenjena kmetijski rabi. Na kmetijskih zemljiščih največje ustreznosti je gradnja objektov dopustna le, če ni mogoče uporabiti zemljišč, ki so manj primerna za kmetijsko pridelavo. V tem primeru se zemljišča za gradnjo objektov praviloma določijo na osnovi ovrednotenih variantnih predlogov glede na njihov funkcionalni, varstveni in ekonomski vidik ter glede na njihovo sprejemljivost v lokalnem okolju. Pri rekonstrukciji ali umeščanju objektov je treba v čim večji meri izkoristiti obstoječo infrastrukturo. Trase infrastrukturnih objektov se naj izogibajo posegom v območja sklenjenih kmetijskih površin, z novimi posegi se ne drobi posestne strukture, kar velja tudi za ostala območja kmetijskih zemljišč.

- *Območja varovanja kmetijskih zemljišč* so območja zmerne ustreznosti za kmetijsko pridelavo, zaradi slabših naravnih možnosti. Ne glede na to so ta kmetijska zemljišča deležna visoke stopnje varstva. Takšna zemljišča najdemo na območju Podutika in Brda, Rašice, v Posavskem hribovju. Kmetijstvo na teh območjih ostaja pomembna dejavnost, pomembni pa so tudi drugi vidiki: ohranjanje značaja krajine in dediščine, možnost rekreacije. Mešanje rab in dejavnosti je v takih območjih lahko izrazitejše kot v območjih prve kategorije varstva. Tudi ta zemljišča so prvenstveno namenjena za trajno kmetijsko rabo kamor urbanizacija, kljub možnim nekaterim drugim rabam, ne bo posegala. Kar zadeva rabo tega prostora za rekreacijske namene je treba poudariti, da gre lahko le za take oblike rekreacije, ki ne ovirajo normalnega obdelovanja niti ne povzročajo škode na kmetijskih pridelkih.
- *Območja kmetijskih zemljišč z omejitvami* so območja z omejitvami v izrabi kmetijskih zemljišč, ker ležijo na vodovarstvenih in poplavnih območjih, območjih Nature 2000, kulturne dediščine itd. Na vodovarstvenem območju, južno od Save, med Mednim in Poljem, je kmetijska pridelava omejena zaradi varstva vodnih virov. Določen je režim varovanja podtalnice z posebnimi pogoji pridelave. Območje barja je uvrščeno v območje Nature 2000. Kmetijstvo je tu pomembno za ohranjanje naravnega ravnovesja, zato je treba obdelovalna kmetijska zemljišča ohranяти, kljub temu, da so za pridelovanje hrane manj primerna. Območje barja imam velik rekreacijski potencial. Uporaba ustrezno označenih poti ne sme ovirati normalnega obdelovanja niti ne povzročati škode na kmetijskih pridelkih.

Glede na možnosti razvoja kmetijstva so opredeljene štiri večje geografske celote:

- območje prednostnega razvoja kmetijstva na kmetijskih zemljiščih največje ustreznosti (najboljša kmetijska zemljišča brez strogih omejitev, mogoča je intenzivna pridelava tudi najzahtevnejših kultur, ni omejitev zaradi varstva vodnih virov);
- območje zadržanega razvoja kmetijstva na zemljiščih, kjer je zahtevano varstvo vodnih virov (zaradi ohranjanja vodnih virov tu veljajo posebne zahteve);
- območje razvoja kmetijstva na barju oziroma pretežno oglejenih tleh (omejitve izhajajo iz slabšega proizvodnega potenciala oglejenih tal in zaradi specifičnih vodnih razmer na barju, kjer je tudi velik interes varstva narave, kmetijstvo pa je v tem primeru pomembno za ohranjanje naravnega ravnovesja);
- območje razvoja kmetijstva v Posavskem hribovju (po eni strani je to območje intenziviranja posebnih oblik pridelave, predvsem sadja in jagodičevja, po drugi strani pa se močno zaraščajo slabša kmetijska zemljišča).

4. RAZVOJ PODEŽELJA

4.1 Razvojna paradigma podeželja

Ljubljansko podeželje, z roko v roki z mestom in sosedi, izkorišča človeške, gospodarske in naravne potencialne podeželskega prostora za izboljšanje kakovosti življenja. Z razvojem kmetijstva, gozdarstva ter drugih gospodarskih dejavnosti podeželje nudi vsem možnost zadovoljitve njihovih potreb v urejeni krajini in v ohranjenem okolju, ki ima svojo prepoznavno identiteto.

4.2 Cilji razvoja podeželja

4.2.1 Kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja

4.2.1.1 Izboljšanje oskrbe prebivalcev MOL s kakovostno hrano

Opis stanja

Naravne razmere za razvoj kmetijstva na območju MOL so razmeroma ugodne in precej raznolike. Opredeljene so predvsem s tipom tal in nagibom terena. Podnebne razmere so znotraj relativno majhnega prostora izenačene. Glede na različne naravne danosti, tržne možnosti in posebne zahteve, kot je varovanje voda v okolici črpališč pitne vode, je proizvodne usmeritve smiselno opredeliti v okviru štirih pridelovalnih območij. Ta območja so:

- ravninski predeli zunaj vodovarstvenega območja – gre za kakovostna zemljišča, kjer je mogoče intenzivno poljedelstvo in zelenjadarstvo (v nadaljevanju ravninsko območje),
- vodovarstveno območje (v nadaljevanju VVO), kjer kakovost zemljišč večinoma dopušča intenzivno poljedelstvo in zelenjadarstvo, vendar pa je to omejeno zaradi posebnih zahtev po varovanju pitne vode,
- območje Ljubljanskega barja (v nadaljevanju barje) in pretežno oglejenih tal zahodno od Ljubljane, kjer naravne danosti omogočajo predvsem pridelovanje krme ter
- hribovito območje, ki obsega MOL-u pripadajoč del posavskega hribovja in Rašico ter je primerno predvsem za živinorejo in sadjarstvo (v nadaljevanju hribovito območje).

Za območje MOL je značilno sorazmerno intenzivno kmetijstvo na rodovitnih obrečnih ravninah in poljih ter ekstenzivno kmetijstvo na terasah in prisojnih pobočjih hribovitih predelov. Na ravninskih predelih naravne danosti omogočajo razmeroma intenzivno pridelavo poljščin in vrtnin brez nevarnosti za onesnaževanje okolja.

Poljedelstvo in zelenjadarstvo

Naravne danosti na območju MOL omogočajo dokaj intenzivno pridelavo hrane in krme na njivah. Poljedelska proizvodnja na območju MOL sicer upada in je v glavnem podrejena živinoreji ali pa se poljščine vključujejo v kolobar z zelenjadnicami. V poljedelskem kolobarju prevladuje krompir z več kot 35 % deležem, sledijo ji žita in ostale poljščine. Kolobar je z izjemo barja dokaj ugoden, ker je vanj vključen velik delež deteljno travnih mešanic. Poljedelstvo kmetom ne predstavlja glavnega vira dohodka na kmetiji, vseeno pa je pomembno zaradi ohranjanja rodovitnosti tal, kolobarja in pridelave kakovostne krme za živinorejo. Pridelovanje zelenjadnic je v MOL razširjeno bolj kot sicer v Sloveniji, saj po podatkih Popisa kmetijstva 2000 obsega 3,68% kmetijske zemlje v uporabi, medtem, ko je obseg pridelovanja zelenjadnic na ravni države le 1,28%. V zadnjem času se zmanjšuje število manjših pridelovalcev zelenjave, kar je povezano z menjavo generacij in s strožimi

zahtevami pri pridelavi. Zaradi bližine trga in dohodkovnega vidika je pridelovanje zelenjadnic na območju MOL tržno zelo zanimivo. Poleg prodaje preko tržnice, ki je primerna za manjše pridelovalce, poteka večina prodaje grosistom, kmetje pa oskrbujejo tudi gostince in šolske kuhinje. Razširjeno je predvsem pridelovanje zelenjadnic na prostem (zelje, solata, endivija, radič, motovilec ter ostale kapusnice in čebulnice), zaščitene prostora (rastlinjaki, plastenjaki, tuneli) pa je zelo malo. V zaščitene prostorih kmetje pridelujejo predvsem sadike in zgodnjo zelenjavo, tem pa sledi pridelovanje plodovk. Čeprav je pridelava zelenjave v rastlinjaki zelo zanesljiva in tudi dohodkovno zanimiva, je na območju MOL malo rastlinjakov (le nekaj hektarjev). Vzrok je v preobsežni dokumentaciji pri napravi in v premajhnem poznavanju tehnologij pridelave. Za ravninsko območje izven VVO je značilen poljedelsko zelenjadarski kolobar s precejšnjim deležem koruze. Pridelava krme in zelenjadnic je dokaj intenzivna. Kmetije so večinoma kombinirane. Po številu prevladujejo poljedelsko živinorejske kmetije, sledijo jim poljedelsko zelenjadarske kmetije, specializiranih poljedelskih ali zelenjadarskih kmetij pa je malo. Koncentracija pridelave zelenjadnic je največja okrog namakalnega sistema, ki ga upravlja Namakalna zadruga Polje. Ta namakalni sistem lahko oskrbuje z vodo okoli 93 ha njiv na območjih Bizovika, Dobrunj, Kašlja, Sneberja in Zadobrove. Namakanje zelenjadnic omogoča doseganje večjih, zanesljivih in bolj kakovostnih pridelkov. Tudi v hribovitem območju Posavskega hribovja so namakalni sistemi, ki omogočajo namakanje okoli 20 ha zemljišč. VVO obsega precejšnji del ravninskega predela. Proizvodne usmeritve so podobne kot na preostalem ravninskem območju. Poljedelska in travniška pridelava je vezana prvenstveno na rejo živine. Pridelovanje zelenjadnic je razširjeno predvsem v okolici vodarne Hrastje ter v nekoliko manjšem obsegu v okolici vodarne Kleče. Zelenjadarstvu so pretežno namenjena zemljišča na zgornji savski terasi, kjer so tla lahka in plitva. Predpisi za varovanje podtalne vode so z omejitvami močno posegli v možnost uporabe nekaterih agrotehničnih ukrepov, zato je pričakovati precejšnje spremembe v setveni sestavi in načinih pridelave. V I. vodovarstvenem območju ni dovoljena uporaba sintetičnih dušikovih gnojil in fitofarmacevtskih sredstev, zato je mogoč le ekološki način kmetovanja. Na II. in III. vodovarstvenem območju je dovoljeno integrirano pridelovanje poljščin in zelenjadnic. Integrirana pridelava je na področju Ljubljane že dokaj razširjena. Še vedno pa niso vsi kmetje, katerih kmetije ležijo na drugem in tretjem vodovarstvenem območju, vključeni v ta način pridelave. Barje je zaradi specifičnih proizvodnih lastnosti pretežnega dela zemljišč (zakisanost, visoka vlažnost, poplavnost, visoka vsebnost humusa) primerno predvsem za pridelovanje krme. Prevladuje travinja, ki daje krmo slabše kakovosti, na njivah pa prevladuje pridelovanje silažne koruze. Koncentracija pridelave koruze je na barju posebej velika, ker jo tam na najetih zemljiščih pridelujejo tudi kmetje iz drugih območij. Na obrobju in osamelcih ter na mineralnih in plitvejših organskih tleh kmetje pridelujejo tudi druge poljščine in zelenjadnice. V hribovitem območju prevladuje raba naravnega trajnega travinja. Kjer nagib terena to dopušča, živinorejske kmetije pridelujejo tudi silažno koruzo v kolobarju z drugimi krmnimi poljščinami.

Živinoreja

V okviru živinoreje prevladuje reja govedi in znotraj le-te usmeritev v prirejo mleka. Reja prašičev in perutnine je pretežno omejena na domačo porabo. Drobnico redijo v hribovitem območju, konjereja pa je razvita predvsem na barju.

V govedoreji je opaziti močno koncentracijo, saj večje kmetije prirejo mleka povečujejo, manjše pa jo opuščajo. Razlike se pojavljajo tudi med hribovskim in ravninskim delom območja. Medtem, ko so v hribih prirejo mleka v glavnem opustili, se ta koncentrira v dolini. V MOL so 31. 12. 2005 na 596 kmetijah redili 6257 goved, od tega 2475 krav (40 %). Največ

govedorejskih kmetij je v hribovitem in na ravninskem območju, največ živine pa na območju barja. Med kravami so krave molznice in krave dojilje na celotnem območju MOL zastopane v približno enakem številu, s tem da na ravninskem območju, na VVO in na območju barja prevladujejo molznice, v hribovitem območju pa dojilje. V hribovitem območju je dojilj približno 3,5 krat več kot molznic. Pri tem je treba opozoriti, da pri dojiljah ne gre le za krave namenjene vzreji telet, temveč tudi za krave, ki se molzejo, vendar se njihovega mleka ne oddaja organizirano na trg. Zaradi zelo majhnih kmetij v hribovitem območju je tako velik delež krav dojilj pričakovan. V MOL redijo v povprečju 10,5 glav goved na kmetijo, kar je podobno kot na ravni države (Sadar in sod., 2006). V rejah, ki redijo krave, pride 4,8 krave na kmetijo. Posamezna območja MOL se v velikostni strukturi govedorejskih kmetij zelo razlikujejo. Navzdol odstopa hribovito območje z manj kot 7 glavami goved na kmetijo, navzgor pa barje s skoraj 17 glavami goved na kmetijo. Največ kmetij redi le 1 do 2 kravi, oziroma 3-9 glav vseh goved. Veliko zelo majhnih kmetij z le eno do dvema kravama je v hribovitem območju (62 % od vseh kmetij, ki redijo krave), pa tudi v ravninskem območju (52 % od vseh kmetij, ki redijo krave). Velikostna struktura govedorejskih kmetij kaže, da večina kmetij že sedaj dobi pretežen del dohodka izven govedoreje. Trenutno število goved na kmetiji je kazalec verjetne bodoče usmeritve kmetije. V celi MOL je med 65 in 85 kmetij, ki lahko računajo na znaten del prihodka iz govedoreje. Še največ možnosti je na območju barja in na oglejenih tleh zahodno od mesta, kjer je takih kmetij od 20 do 25 %. Zaskrbljujoče je stanje v hribovitem območju, kjer je kmetij z več kot 20 glavami govedi manj kot 4%, govedoreja pa bi morala na tem območju odigrati pomembno vlogo pri ohranjanju izgleda krajine. Rezultati kontrole mlečnosti kažejo, da kmetije na območju barja in oglejenih zemljišč zahodno od mesta izstopajo navzgor tudi glede mlečnosti krav. Najmanjše mlečnosti dosegajo kmetije v hribovitem območju, kjer je bolj razvito pitanje. Tu zredijo skoraj dvakrat več pancev na vhlavljeno kravo kot na območju barja. Glede načinov reje je na območju MOL značilna slaba razvitost pašne reje goved.

Reja drobnice je razvita predvsem v hribovitem delu. Drobnica je najprimernejša za pašo na strmih zemljiščih, ki jih ni mogoče strojno obdelovati. Trenutno je na tem območju 20 rejcev, 2 rejca se nahajata na področju Barja in okoli 6 rejcev na ostalih delih MOL. Nekaj je tudi ljubiteljskih rejcev z majhnim številom živali (1-3 živali). Pet rejcev ovac redi predvsem mesne pasme. Po večini imajo rejci v mešanih tropih od 20 - 30 živali. Le dva rejca imata čiste reje avtohtonih pasem ovac. Ostali rejci drobnice redijo koze. Velikost tropov se giblje od 10 do 50 živali. V hribovitem predelu imajo rejci okoli 150 ha pašnikov. Glavni omejitveni dejavnik za povečevanje obsega reje drobnice so majhne in razdrobljene površine. Večina rejcev je vključenih v društva. V okviru društev se organizirajo in skupno nastopajo na raznih sejmih in drugih prireditvah. Izvajajo skupno promocijo in izobraževalne programe. Poleg tega si izmenjujejo tudi plemenske živali in skrbijo za selekcijo.

Konjereja se v zadnjem času spet vrača na naše kmetije in sicer večinoma kot reja konj namenjenih za šport in rekreacijo. Predvsem je prisotna v ravninskem delu, še posebno na področju barja. Skupaj je na območju MOL okoli 450 konj, od tega večji del športnih (290) in hladnokrvnih in mešanih pasem (160). Rejci so združeni v društva. Nekaj je tudi rejcev, ki imajo kmetijska gospodarstva zunaj meja MOL, vendar večji del zemljišč na ljubljanskem delu barja. Na barju je bila že včasih reja konj prisotna v precej velikem obsegu, saj so nekateri travniki primerni le za pridelavo krme za konje, ne pa tudi za govedo. 18 rejcev z okoli 55 živalmi (plemenske kobile in žrebice), s kmetijskimi zemljišči na območju MOL, je vključenih v program spodbujanja reje konj s krmo pridelano na barju. Reja avtohtonih pasem in reja plemenskih kobil in žrebic v prej omenjenem programu na barju spodbuja

ohranjanje kulturne krajine, ekstenzivnih barjanskih travnikov, biotske raznovrstnosti in zagotavlja trajnostno rabo obnovljivih virov.

Čebelarstvo je na področju MOL zelo razvito. Po podatkih čebelarske zveze je na področju Ljubljane okoli 1200 čebelarjev in vsak čebelar ima v povprečju 19 čebeljih družin, kar pomeni skupaj okrog 23.000 čebeljih družin. Organizirani so v društva, kjer poteka predvsem strokovno in izobraževalno delo.

Sadjarstvo

Sadjarstvo, vključno s pridelovanjem jagodičja, je razvito predvsem v Posavskem hribovju. Prevladuje jablana, od drugih sadnih vrst pa hruške, breskve, slive in češnje, nekaj pa je tudi orehov in kostanjev. Prisotni so tako sodobni nasadi in tehnologije pridelave kot tudi ekstenzivni travniški nasadi. Pridelano sadje je v prvi vrsti namenjeno prodaji na domu in predelavi (žganje, likerji, mošt, kis in suho sadje). Kraje z največjo koncentracijo pridelave sadja povezuje Sadna cesta med Javorom in Jančami. Sadjarstvo se v nekoliko večjem obsegu pojavlja tudi na severozahodnem delu MOL (Rašica, Medno). Povečini gre za travniške nasade jablan, hrušk in drugih vrst sadnega drevja, nekaj pa je tudi novejših sodobnih nasadov. V vzhodnem delu MOL in na območju Rašice je 32 ha sodobnih sadnih nasadov. Zastopane so mnoge sadne vrste; jablana, kot najpomembnejša, hruška, češnja, breskev, sliva, malina, oreh in kostanj. Sortiment pri jablanah je klasičen, tehnologija pridelave pa v povprečju ni najboljša. Ob obnovi sadovnjakov je potrebno bolj upoštevati trend, ki kaže v smeri odpornih sort, primernih tudi za ekološko pridelavo. Na območjih Rašice, Medna in tudi v Posavskem hribovju je še nekaj leg, ki so primerne za napravo sadovnjakov. Podatki zemljiškega katastra in travniški sadovnjaki kažejo na primernost leg in tradicijo pridelave sadja v teh območjih. V travniških sadovnjakih, ki so predvsem na gričevnatih obronkih Ljubljane (Medno, Rašica, Posavsko hribovje) in tudi v nižinskih predelih, je pridelanega veliko sadja, ki večkrat ostane nepobrano. Z vzpodbujanjem ljudi k predelavi sadja v sokove, suho sadje, kis in druge izdelke je mogoče povečati tudi interes po ohranjanju in vzdrževanju teh sadovnjakov v dobri kondiciji in redni rodnosti. Na območju MOL je prisotna tradicija pridelave jagodičja, predvsem jagod. V zadnjem času 14 večjih pridelovalcev prideluje jagode na 5 – 6 ha. Sortiment jagod v pridelavi se zelo hitro menja in pridelovalci sledijo novostim. Velikosti nasadov so prilagojene številu družinskih članov in razpoložljivi delovni sili na kmetiji. Problemi pri pridelovanju jagod izhajajo iz nedosledne uporabe tehnologije in nepovezane pridelave. Vse plodove prodajo na domu, tržnicah v Ljubljani in preko dostave večjim kupcem.

Povzetek

- značilno je intenzivno kmetijstvo na rodovitnih obrečnih ravninah in poljih ter ekstenzivno kmetijstvo na terasah in prisojnih pobočjih hribovitih predelov;
- poljedelska pridelava na območju MOL upada in je v glavnem podrejena živinoreji ali pa se poljščine vključujejo v kolobar z zelenjadnicami;
- pridelovanje zelenjadnic je v MOL razširjeno bolj kot sicer v Sloveniji;
- vodovarstveno območje omejuje pridelavo poljščin in zelenjadnic v precejšnjem delu ravninskega območja;
- ekološki in integrirani način pridelave se počasi uveljavljata;
- sadjarstvo, vključno s pridelovanjem jagodičja, je razvito predvsem v Posavskem hribovju;
- med vrstami sadja prevladuje jablana v intenzivnih nasadih, je pa tudi precej travniških sadovnjakov;
- med jagodičjem so daleč najbolj razširjeni nasadi jagod;

- v okviru živinoreje močno prevladuje govedoreja in usmeritev v proizvodnjo mleka, reja prašičev in perutnine je pretežno omejena na domačo porabo;
- v govedoreji je mlečna proizvodnja močno koncentrirana, saj večje kmetije prirejo mleka povečujejo, manjše pa jo opuščajo;
- reja drobnice je razvita predvsem v hribovitem delu, prevladujejo koze;
- konjereja je predvsem prisotna v ravninskem delu, še posebno na področju barja;
- čebelarstvo je dobro razvito.

Cilji

a. Izboljšanje oskrbe prebivalcev MOL s kakovostnim sadjem in zelenjavo

Največ, kar lahko stori kmetijstvo na obrobju mesta za meščane v proizvodnem smislu, je zagotavljanje sveže hrane, predvsem zelenjave in sadja. Pričakujemo lahko, da se bo povpraševanje po svežih pridelkih povečalo. Še posebnega pomena je lokalno pridelovanje zelenjave, ki jo uživamo surovo in hitro pokvarljivega sadja. Osnovni cilj je povečanje ponudbe na ljubljanskem podežlju pridelane sveže zelenjave in sadja tako v smislu količine, raznovrstnosti in v različnih letnih časih. Ponudba, ki bi zadovoljevala te kriterije je manjša od povpraševanja. MOL z ukrepi podpira samo standardizirano pridelavo hrane (ekološko in integrirano). V tem okviru so cilji brez povečanja intenzivnosti pridelave dosegljivi na naslednje načine:

- povečanje obsega pridelovanja zelenjave in sadja ter širitev ponudbe (nova pridelovalna območja, raznolike vrste sadja in zelenjadnic);
- obnova sadovnjakov z novejšimi odpornimi in tržno zanimivimi sortami;
- izboljšanje kakovosti sadja in zanesljivosti pridelave z napravo protitočnih mrež;
- povečanje ponudbe sveže zelenjave in sadja grosistom ter v neposredni prodaji;
- izboljšanje možnosti za dodelavo in skladiščenje sadja ter zelenjave;

V povezavi s poglavjem trženje in promocija so pomembni naslednji načini:

- združevanje kmetov za skupni nastop na trgu pri prodaji zelenjave (zadostne količine in primerna kakovost);
- povečan obseg prodaje na domu;
- povečan obseg predelave sadja in zelenjave;
- prodaja gostincem, organiziranje degustacij in dnevi zelenjave v gostilnah (na primer šparglji).

Ukrepi

Zelenjadarstvo

- oblikovanje interesnih skupin pridelovalcev (kmetije s šparglji, kmetije na VVO, kmetije, ki pridelujejo za zadrugo, kmetije, ki prodajajo na tržnici, prodaja na domu...) ter načrtovanje in izvajanje aktivnosti (blagovne znamke, zgibanke pri prodaji, količine sveže zelenjave...), povečanje obsega standardizirane pridelave v zaščiteneh prostorih;
- spodbujanje pridelave različnih vrst zelenjadnic;
- spodbujanje uvajanja novih okolju prijaznih tehnologij pridelave.

Sadjarstvo

- pospeševanje združevanja pridelovalcev za skupen nastop na trgu, vzpostavitev enotne tehnologije, postavitev standardov kakovosti prodajnega sadja;

- ciljno izobraževanje pridelovalcev za doseganje višjih standardov tehnologije in pridelavo višjih, rednih in kakovostnejših pridelkov (predavanja, tečaji, praktični prikazi, strokovne ekskurzije);
- svetovanje pri reševanju tehnoloških problemov;
- spodbujanje obnove in naprave novih nasadov;
- spodbujanje pridelovanja jagodičja pod visokimi tuneli;
- ozaveščanje potrošnikov o učinkih doseženih z višjimi standardi pridelave.

Kazalci

Zelenjadarstvo

- število oblikovanih interesnih skupin;
- površine (ha) zasajene s šparglji in drugimi tržno zanimivimi novimi kulturami (buče, sladki krompir, sladka koruza, rezana solata, rabarbara, siljen regrat, orientalske zeljeveke, črni koren, zimski luk...);
- površine (ha) z novimi, okolju prijaznimi tehnologijami (cepljen paradižnik, vzgoja na foliji in kapljično namakanje, ...);
- povečanje površin (m²) zaščitene prostora;
- izdelan katalog z navedenimi kmetijami s prodajo sveže zelenjave na domu;
- število kmetov s poklicno kvalifikacijo za pridelavo in predelavo zelenjave.

Sadjarstvo

- površina (ha) in število novih ter obnovljenih nasadov sadnega drevja in jagodičja;
- povečanje obsega pridelave jagodičja v zaščitene prostorih (m²);
- povečanje površin (m²) z mrežami zaščitene nasadov;
- število kmetij, ki imajo registrirano dejavnost predelave sadja.

b. Povečanje obsega ekološke in integrirane pridelave

V Sloveniji je bil leta 1998 vzpostavljen sistem nadzora ekološkega kmetijstva. Pomen ekokmetijstva in ekoživil narašča hkrati z naraščanjem zavedanja o pomenu kakovostne hrane z visoko prehransko vrednostjo ter ohranjanja čistega okolja in biotske raznolikosti. Ekološko kmetijstvo je trajnosten način kmetovanja, ki poleg živil visoke kakovosti zagotavlja tudi skrb za javne dobrine, kot so biotska raznovrstnost, čista pitna voda in dolgoročna kakovost tal, raziskave pa kažejo tudi, da omogoča več delovnih mest od običajne pridelave.

V Sloveniji smo v zadnjih letih vzpostavili tudi nadzor integrirane pridelave, ki omogoča boljši nadzor nad vnosom fitofarmaceutskih sredstev in gnojil v kmetijski sistem oziroma okolje.

V območjih z varovanjem naravnih virov sta ta dva načina kmetovanja edina sprejemljiva glede na raven predpisanih varovalnih ukrepov, pri čemer je ekološko kmetijstvo ustrezno tudi na najožjih območjih s strožjimi zahtevami. Oba načina kmetovanja sta finančno podprta z ukrepi kmetijsko okoljskega programa. Kmetje, ki kmetujejo na zemljiščih znotraj vodovarstvenih območij, bodo na teh območjih lahko kmetovali le v skladu s Smernicami o integrirani pridelavi zelenjave oziroma poljščin in Pravilnikom o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil. Na teh območjih je še veliko kmetij, ki teh načinov kmetovanja ne poznajo ali ju celo zavračajo. Preusmeritev kmetij zahteva veliko strokovnega znanja in včasih tudi dodatnih vlaganj. Ekološko kmetovanje je bolj zahtevno od

konvencionalne in integrirane pridelave. Preusmeritev v ekološko pridelavo zahteva od kmetov tudi spremembo miselnosti in veliko učenja. V MOL je bilo na dan 31. 12. 2005 13 kmetij v nadzoru ekološke pridelave. Od tega jih je 8 že uporabljalo blagovno znamko Biodar, 5 pa jih je še v preusmerjanju.

Osnovni cilj je podvojitev števila ekoloških kmetij in kmetij, vključenih v integrirano pridelavo. Ob povečanju obsega ekološkega in integriranega pridelovanja kmetijskih rastlin kot glavnem cilju se z njim dopolnjujejo tudi naslednji delni cilji:

- povečanje obsega pridelave na ekoloških in integriranih kmetijah;
- hiter prenos novih tehnologij in znanj za razvoj ekološke in integrirane pridelave;
- dvig ravni znanja kmetov.

Ukrepi

- ciljno izobraževanje kmetov za izboljšanje kakovosti in ugleda pridelkov (ekološko pridelana hrana je višje kakovosti, nudi večjo možnost prodaje in doseganja dodatne vrednosti, še posebej v povezavi s turizmom oziroma s prodajo na domu);
- strokovna podpora kmetom pri prehodu na ekološki in integriran način pridelave s poudarkom na VVO;
- izboljšanje mreže tehnološkega in poslovnega svetovanja.

Kazalci

- podatki o ekološkem in o integriranem kmetovanju (število kmetij, ha, število živali);
- količina reziduov v tleh (nitrati in fitofarmacevtska sredstva) ter založenost tal z rastlinskimi hranili;
- količina reziduov v ljubljanski podzemni vodi (fitofarmacevtska sredstva, nitrati);
- število izobraževanj za izboljšanje kakovosti in ugleda pridelkov in število udeležencev na njih.

c. Živalim in okolju prijazno kmetovanje v urejeni krajini

Sonaravna reja domačih živali ščiti in ohranja ravnotežje v naravi, zlasti na območjih z omejenimi dejavniki. Tam pripomore k ohranjanju poseljenosti podeželja in izgledu kulturne krajine. Na območju MOL, zlasti v hribovitem delu, je relativno veliko zemljišč primernih za pašo, vendar je velik del le teh slabo vzdrževanih in premalo aktivnih. S spodbujanje paše, ki je najbolj naraven in ekonomičen način reje domačih živali, se bodo pašniki ohranili in ponovno aktivirala opuščena in slabo vzdrževana zemljišč primerna za pašo. Na tak način vzrejene živali so bolj zdrave, imajo možnost gibanja in svoji vrsti primerno obnašanje. S sonaravnim načinom reje priredimo kakovostno, zdravo meso in mleko. Ohraniti in nadaljevati je potrebno povezavo med tradicionalnim znanjem in novimi tehnologijami in obenem omogočiti posameznim rejcem in društvom rejcev, da se vključijo v promocijo in trženje.

S spodbujanjem sonaravnega kmetovanja želimo ohraniti oziroma povečati stalež živali. Z večjim številom rejcev v vključenih v ukrepe kmetijskega okoljskega programa se še dodatno povečajo ugodni vplivi na okolje (primerna obremenitev površin, kontrola vnosa hranil, preprečevanje zaraščanja). Posebne pozornosti morajo biti deležne manjše kmetije, ki v mnogih primerih obdelujejo mejna zemljišča (poplavna, močvirna, strma). Če bodo te kmetije

prenehale s kmetovanjem, je velika verjetnost, da se bodo ta zemljišča kmalu začela zaraščati, s tem pa se bo umaknila tudi prijazna – kulturna krajina.

Osnovni cilj je povečati število rej, ki imajo kontrolirano proizvodnjo čred in tropov. Vsaj 6% kmetij naj se usmeri v ekološko prirajo do leta 2013. Na ekoloških kmetijah je potrebno povečati obseg neposredne prodaje na domu in prodaje s sosodnjih kmetij. Ob osnovnem cilju je potrebno slediti še naslednjim ciljem, ki so splošni v okviru živinoreje:

- povečevanje števila živali na kmetijo in povečanje staleža živali predvsem na področjih, kjer so pogoji reje za posamezno vrsto živali najprimernejši;
- obnova čred z živalmi s primernim genetskim potencialom in ohranjanje ali povečanje števila živali avtohtonih pasem;
- izboljšanje tehnologij reje na specializiranih kmetijah (krma, pasme, načini reje...);
- cenejša in enostavnejša obnova ali izgradnja živinorejskih objektov;
- povečanje števila čebeljih družin na čebelarja in dvig ravni znanja čebelarjev.

Ukrepi

- izboljšanje znanja kmetov na področju tehnologij sonaravne reje in pri pridobivanju dodatnih sredstev za poseben način reje z uveljavljenimi metodami;
- prikazi prednosti paše in spodbujanje rejcev k temu načinu reje ter razvoj služnostne paše;
- spodbujanje obnove in gradnje enostavnih, cenejših in živalim prijaznih hlevov ter pomožnih živinorejskih objektov s čim večjim vložkom domačega lesa;
- izboljšanje strokovnega znanja čebelarjev.

Kazalci

- število rejcev in živali;
- število rejcev in živali v kontroliranih rejah;
- število rejcev in živali z avtohtonimi pasmami;
- število kmetij vključenih v okoljske ukrepe;
- površine pašnikov;
- število novih in obnovljenih hlevov in pomožnih živinorejskih objektov, ki izpolnjujejo etološke normative;
- število ekoloških kmetij;
- število čebeljih družin.

4.2.1.2 Biološko stabilen sonaraven gozd z večjimi in bolj kakovostnimi trajnimi donosi

Opis stanja

Na območju MOL je bilo v letu 2006 11.080 ha gozdov, ki prekrivajo 40% občinske površine. Najbolj gozdnato je hribovje vzhodno od Zaloga, najbolj »golo« pa je območje samega mesta Ljubljane, skupaj s prostranim na severu ležečim Ljubljanskim poljem ter na jugu prevladujočim Ljubljanskim barjem. Gozdnogospodarsko je področje razdeljeno na gozdnogospodarsko enoto (v nadaljevanju GGE) Polje (vzhodni del MOL) in GGE Ljubljana (ostalo). GGE Ljubljana pokriva na področju MOL 4.476 ha, GGE Polje pa 6.604 ha gozdov. V preteklem desetletju je prihajalo na eni strani do zaraščanja kmetijskih površin v bolj odročnih predelih, po drugi strani pa do večjih krčitev gozda: v GGE Polje zlasti zaradi kmetijskih namenov (30 ha) in urbanizacije (10 ha), v GGE Ljubljana pa zaradi infrastrukture (33 ha) in urbanizacije (8 ha).

Lastništvo

Večina gozdov, natančneje 91%, je v zasebni lasti. Lastnik 7% gozdov je država, manj kot 2% oziroma 189 ha gozdov pa je last Mestne občine Ljubljana. Gozdna posest je izredno razdrobljena, saj je v območju kar 15.000 zasebnih gozdnih posesti, ki je v lasti, če upoštevamo tudi solastnike, kar 22.000 lastnikov gozdov. Zasebna gozdna posest meri v povprečju nekaj nad 0,7 ha, vendar je precej večja v vzhodnem gozdnatem delu občine, kjer je v povprečju velika 1,3 ha in izrazito drobna v zahodnem in v osrednjem mestnem delu občine, kjer meri slabe 0,4 ha.

Kategorije gozdov

- Večnamenski gozdovi: Prevladujejo večnamenski gozdovi, ki poleg proizvodnih funkcij opravljajo v tem mestnem okolju izrazito poudarjene socialne in ekološke funkcije oziroma »igrajo« več različnih vlog.
- Varovalni gozdovi: Na območju Mestne občine Ljubljana je 166 ha varovalnih gozdov. Ti so na Grmadi in Šmarni gori, v Zajčji dobri, v okolici Kašlja, Javorja in Prežganja.
- Gozdovi s posebnim namenom: Ta kategorija zajema tako gozdove s posebnim namenom, v katerih ukrepi niso dovoljeni (rezervati), kot gozdove s posebnim namenom, v katerih so ukrepi dovoljeni. V gozdnih rezervatih je izjemno poudarjena raziskovalna funkcija, saj so to gozdovi, ki so zaradi svoje razvojne faze in dosedanjega razvoja izjemno pomembni za raziskovanje, proučevanje in spremljanje naravnega razvoja gozdov, biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ter kulturne dediščine. Na občinski vzhodni meji leži 11 ha velik gozdni rezervat Jazbine, ki sodi med gozdove s posebnim namenom. V njem je gozd prepuščen naravnemu razvoju, ukrepov gospodarjenja ni. Kot gozdove s posebnim namenom se na območju Mestne občine Ljubljana pri gospodarjenju obravnava tudi okoli 1500 ha območij gozdov, v katerih so ukrepi gospodarjenja prilagojeni njihovim izredno poudarjenim socialnim funkcijam. Ti gozdovi so kot taki opredeljeni v Dolgoročnem planu občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986-2000 za območje MOL. V dolgoročni plan mesta Ljubljane so zarisana in zapisana kot območja gozdov s posebnim namenom naslednja območja: Rožnik in Šišenski hrib, Golovec (do obvoznice), Grajski grič, Šmarna gora in Grmada, Tabor in Straški hrib, Koseški boršt in za Mošenico, Draveljska gmajna, Zajčja dobrava, Bokalce, Soteški hrib, Hrastje, Kleče, Stožice, Jarše, Dobrava pri Črnučah, Roje, Tacen, Dolnice, Brdo in Vrhovci, Kozarška gmajna in Dolgi most. Na območju MOL se nahajajo kar štiri območja Nature 2000. Natura 2000 so območja visoke stopnje ohranjenosti habitatov in biotske raznovrstnosti na katerih nadaljnji obstoj zagotavljamo s praviimi strateškimi usmeritvami in ukrepi. Po direktivi

o pticah in po direktivi o habitatskih tipih je razglašeno območje Nature 2000 Ljubljansko barje (oznaka SI3000271), po direktivi o habitatskih tipih pa Šmarna gora (oznaka SI3000120), Rašica (oznaka SI3000275) in Sava-Medvode-Kresnice (oznaka SI3000262)

Drevesna sestava gozdov

Največ je mešanih gozdov listavcev in iglavcev s prevladujočimi listavci, vmes pa so tudi v preteklosti nasajeni sestoji, v katerih prevladuje smreka. Značilni so tudi zaradi steljarjenja osiromašeni borovi gozdovi na sicer bukovih rastiščih. Ob obrežjih Save in ponekod Ljubljanice so prodišča z značilno obrežno vegetacijo.

- Gozdne združbe: Prevladujejo bukovja (69%), med njimi še posebej bukovski gozdovi z rebrenjačo, 18% je acidofilnih borovij, 7% gabrovij in dobrav, 5% je logov, prisotnih pa je še več drugih rastišč.
- Drevesne vrste: Glede na lesno zalogo (m^3/ha) je na območju Mestne občine Ljubljana največ bukve (35%), sledijo hrasti (15%), smreka in bor (oba s 14%), kostanj (10%), gabri (3%), manj pa je plemenitih listavcev (1%), mednje sodijo javor, jesen, brest, lipa in lipovec ter ostalih listavcev in iglavcev (skupaj 8%), med katerimi so jelše, topoli, breze, vrbe, macesen in še mnoge druge drevesne vrste, ki s svojo pestrostjo bogatijo gozdove na območju ljubljanske občine.
- Ohranjenost gozdov: Večnamenski gozdovi in gozdovi s posebnim namenom, v katerih so dovoljeni ukrepi, so povečini ohranjeni (tujih ali redko prisotnih vrst je manj kot 30%), slaba tretjina je spremenjenih (tujih ali redko prisotnih vrst je med 30% in 70%) in le 1% je močno spremenjenih. Varovalni gozdovi in gozdovi s posebnim namenom, kjer gospodarjenje ni dovoljeno, so v celoti ohranjeni.
- Kakovost drevja: Slabih 50% drevja je v smislu strukture gozdnih lesnih sortimentov dobre kakovosti. Delež najkakovostnejših sortimentov z oceno odlično je le dobrih 5%, prav dobre kakovosti pa le slabih 20%. Iglavci so po kakovosti malo boljši, najboljše kakovosti je smreka, med listavci pa so najboljše kakovosti plemeniti listavci, sledijo hrasti, najslabše kakovosti pa so bukev, kostanj in drugi trdi listavci.

Odprtost gozdov s prometnicami in razmere za pridobivanje lesa

Transport lesa poteka po gozdnih in javnih cestah, pri čemer slednje prevladujejo. Skupna dolžina produktivnih cest na območju MOL je 154,11 km. Skupna dolžina gozdnih cest je 40,55 km, od tega je 34,73 km produktivnih. Gustota cest je dobrih 13,5 m/ha in glede na povprečno gostoto v GGO Ljubljana (15,8 m/ha) nekoliko nižja, gostota gozdnih cest pa je dobre 3 m/ha. Iz podatkov v načrtih GGE izhaja, da je odprtost večnamenskih gozdov v GGE Polje 55% in v GGE Ljubljana 86%. To pomeni, da je v GGE Polje kar 45% večnamenskih gozdov brez za traktorsko spravilo primernih vlak, v GGE Ljubljana pa je neodprtih le 14%. V GGE Ljubljana prevladujejo spravilne razdalje med 200 in 600 m, v GGE Polje pa med 200 in 800 m, povprečna spravilna razdalja v GGE Polje je večja kot v območju (385 m), gostota vlak pa pod območnim povprečjem.

Stanje in analiza preteklega gospodarjenja

GGE Ljubljana

Gospodarjenje v preteklem 10-letnem ureditvenem obdobju: V letih 1995 – 2004 je bilo posekanih 51.085 m^3 lesa; 60% iglavcev in 40% listavcev. Realizacija možnega poseka je bila 65%. Največji delež poseka predstavljajo varstveno – sanitarne sečnje (44%), slede redčenja (17%), krčitve (skoraj 12%), posek oslabelega drevja (9%), pomladitvene sečnje (8%), skoraj 9% je poseka brez odobritve. Razen sadnje in priprave tal se gojitvena dela v GGE Ljubljana niso izvajala v predpisanem obsegu. Najnižja realizacija je bila pri negi gošče. Tudi sicer so

vsa negovalna dela daleč pod predpisanim obsegom. Gojitvena dela so bila v celoti realizirana le v občinskih gozdovih, v drugih gozdovih je bila stopnja realizacije nizka.

GGE Polje

Gospodarjenje v preteklem 10-letnem ureditvenem obdobju: V preteklem ureditvenem obdobju se je na območju današnje GGE Polje posekalo 59.876 m³, od tega 19% iglavcev in 81% listavcev. Realizacija poseka je bila 57%, pri iglavcih je bila večja (82%), pri listavcih pa je bila realizirana le dobra polovica načrtovanega etata. Razen sadnje in varstva se gojitvena dela v GGE niso izvajala v predpisanem obsegu. Najnižja realizacija je bila pri pripravi sestojev na naravno obnovo in pri negi letvenjakov. Gojitvena dela so bila slabše realizirana v zasebnih gozdovih, v drugih gozdovih je bila stopnja realizacije visoka, razen pri redčenju letvenjakov in obžetvah. V zasebnih gozdovih je bila pri negi zelo nizka realizacija, delna izjema so bile le nege mladja.

Varstvo gozdov – bolezni, ujme in škodljivci

Najpogostejša bolezen je kostanjev rak (*Chryphonectria parasitica*). V GGE Polje, kjer je delež pravega kostanja velik, zaradi te bolezni letno posekajo okoli 2000 m³ kostanja. Tudi na območju GGE Ljubljana je praktično ves kostanj okužen, vendar pa se je na tem območju v zadnjih letih v večji meri začela pojavljati t.i. hipovirulenca. Narava je s parazitskim virusom, ki uničuje glivo *Chryphonectria parasitica* sama poskrbela, da pravi kostanj ne bo izginil iz naših gozdov. Virus se širi od zahoda proti vzhodu, a zelo počasi. Na drugem mestu po pogostosti najdemo smrekovo rdečo trohnobo (*Heterobasidion annosum*) in mraznico (*Armillariella mellea*). Obe bolezni nista tako nevarni kot kostanjev rak. Najdemo ju na smreki, ki raste na zanj neugodnih in neprimernih rastiščih v nižini, na zaraščajočih pašnikih in na smrekovih monokulturah. V zadnjih letih je opaženo tudi sušenje vrhov bukve, jesena, javorja, hrastov, topolov in borov, razlogi za to še niso znani. V letu 2005 je bila na območju mestnih gozdov (Rožnik, Šišenski hrib) prvič v Evropi odkrita bolezen javorjev rak (*Eutypella parasitica*), ki napada vse vrste javorjev. Kljub temu, da je bila bolezen odkrita šele lansko leto, je glede na starost okužb pri nas prisotna že več desetletij. V letu 2003 je suša poleti prizadela gozdove na celotnem področju MOL in z drugimi dejavniki (smreka na neprimernih rastiščih v nižini, obilno semenjenje, prisojne lege...) povzročila izrazito gradacijo velikega in malega smrekovega lubadarja, ki še vedno traja. Občasno se pojavljajo snegolomi, neurja, plazovi in požari, a ti v zadnjih desetih letih niso povzročili večje škode.

Človeški dejavniki, ki škodljivo vplivajo na gozd

- krčitve gozdov zaradi infrastrukture, urbanizacije in kmetijske rabe;
- poškodbe drevja zaradi dela v gozdu;
- divja odlagališča odpadkov;
- stihijska uporaba gozdne infrastrukture in gozdnega prostora za potrebe rekreacije;
- neustrezno oz. neprimerno izkoriščanje drugih gozdnih dobrin s strani uporabnikov gozdov (kostanj, borovnice, gobe, ...);
- divji kamnolomi oz. peskokopi.

Legalnih posegov oz. dovoljenj za krčitve gozdov, ki ležijo v območju, ki naj bi bilo razglašeno za območje s posebnim namenom, ni bilo. Zabeležene so bile tri večje nedovoljene krčitve, dve v k.o. Bizovik (skupna površina minimalno 2 ha) in ena v k.o. Golovec. Večji problem kot nedovoljene krčitve predstavljajo t.i. nevarna drevesa, trajno onemogočanje dostopa do gozdnih prometnic in divja odlagališča. Nevarna drevesa so tista, ki predstavljajo, ob določenem spletu okoliščin, potencialno nevarnost za premoženje in življenje ljudi. Drevje na gozdnem robu postane potencialno nevarno predvsem iz dveh razlogov – ali so novogradnje preblizu gozdnega roba (manj kot ena drevesna višina), ali pa drevje na danem

rastišču doseže starost, pri kateri se zmanjša vitalnost in zdravstveno stanje ter posledično stabilnost drevja. Na večjih strminah pa je potencialno lahko nevarno tudi sicer zdravo a pretežno drevje. Do zapiranja gozdnih prometnic prihaja zaradi gradnje ograjenih objektov tik do gozdnega roba, zaradi česar je onemogočen dostop do obstoječih gozdnih vlak. S tem je onemogočeno normalno gospodarjenje z gozdom in izvajanje nege in nujnih varstvenih del v gozdovih, ki jih take vlake odpirajo. (primeri: Črnuče, Podutik, Medno, Glince, Šmartno pod Šmarno goro, Rudnik,...). Glede divjih odlagališč je komunalna služba MOL-a dobro organizirana in v najkrajšem času odreagira na vsako prijavo – v kolikor bo tudi v bodoče tako, razen osveščanja javnosti, niso potrebni dodatni ukrepi.

Povzetek

- gozdovi so povečini ohranjeni;
- gozdovi so relativno stari – primanjkuje mladih površin in sestojev v obnovi;
- gozdovi so večinoma v zasebni lasti, gozdna posest pa razdrobljena in zelo majhna;
- kakovost gozdov v smislu strukture gozdnih lesnih sortimentov ni ugodna;
- delež neodprtih gozdov je velik, pravilne razdalje so relativno dolge, gostota vlak pa pod območnim povprečjem;
- predvsem kostanj in smreka sta podvržena večjemu številu bolezni in škodljivcev, vedno pogostejše pa je tudi slabšanje stabilnosti gozda zaradi človeških dejavnikov;
- zaradi danih razmer (majhne posesti, razdrobljenost...) so stroški gospodarjenja visoki, obenem pa je v zadnjem desetletju opazen trend realnega padanja cen lesa;
- vedno pogostejše prihaja do težav zaradi trajnega zapiranja obstoječih gozdnih prometnic;
- umik gozdnega roba zaradi neustreznih novih poselitev;
- realizacija poseka je bila v preteklem desetletnem obdobju le slabih 60% - največji delež poseka predstavljajo varstveno-sanitarne sečnje;
- realizacija gojitvenih del je še slabša (skoraj nerealizirane ostajajo nege starejših mladovij – gošče, letvenjaki), izredno nizka realizacija je v zasebnih gozdovih, v celoti realizirana pa le v občinskih gozdovih;
- zaradi neurejenega statusa in lastniških razmerij je predvsem območje tako imenovanih mestnih gozdov (v prostorskih aktih opredeljenih kot gozdovi s posebnim namenom) podvrženo stihijskemu gospodarjenju;
- lastniki gozdov so premalo seznanjeni s svojimi pravicami in dolžnostmi v zvezi z gospodarjenjem z gozdovi, pomanjkljivo pa je tudi poznavanje ekonomskega gospodarjenja z gozdovi in pravilne ter varne izvedbe gozdnogojitvenih in varstvenih del ter sečnje in spravila;
- javnost predvsem dostopnejše gozdove prepogosto namenja za javna odlagališča in ima zaradi nepoznavanja ekologije in življenjskih procesov gozdov pogosto brezbrizen ali pa pretirano zaščitniški odnos do gozdov;
- gozdove obremenjuje pretirana javna raba, to je pretirano nabiranje plodov gozdnega drevja in drugih gozdnih rastlin, različne oblike rekreacije, nabiranje gob in zelnatih rastlin..., kar je večinoma omejeno s predpisi, ki pa jih javnost v večji meri ne pozna ali pa ne spoštuje;
- najvišji možni posek je v novih načrtih več kot trikrat večji od realizacije v preteklem desetletju;
- predpisana potrebna negovalna dela za prihodnje desetletje prav tako presegajo realizacijo preteklega desetletja v GGE Ljubljana za dvakrat in v GGE Polje za štirikrat;
- povečuje se število aktivnosti pri izobraževanju lastnikov gozdov in javnosti.

Cilji

a. Povečanje gospodarske izkoriščenosti gozda

Cilji za GGE Ljubljana: Uresničiti načrtovan možni posek, ki je 160.194 m³ drevja. Predstavlja 12,5% lesne zaloge oz. 54% prirastka. Možni posek je, glede na lesno zalogo, večji pri listavcih, kar je pogojeno z drevesno sestavo. V načrtovanem poseku prevladujejo izbiralna redčenja (50%), sledi pomladitveni posek (30%) ter sanitarne sečnje (20%). V prihodnjih desetih letih je predvideno 141,9 ha gojitvenih del. Prevladovala bodo negovalna dela. Največ je načrtovane nege letvenjaka (38,8 ha), sledi nega gošče (31,5 ha).

Cilji za GGE Polje: Uresničiti načrtovan možni posek, ki je 215.900 m³ drevja. Iglavci predstavljajo 16%, listavci pa 84% možnega poseka. Desetletni možni posek je opredeljen v višini 14,2% lesne zaloge in 64,1% prirastka. Skupna površina v GGE Polje načrtovanih gojitvenih del s ponovitvami vred je 819 ha, od tega v zasebnih gozdovih 762 ha ali 93%.

V kolikor bi uspeli zagotoviti izvedbo gojitvenih del in redčenj v višini vsaj 70% predpisanega, bi s tem dobili bolj kvalitetne, negovane sestoje, povečal bi se delež mladovij in sestojev v obnovi, zagotovljen bi bil trajnostni razvoj kvalitetnega gozda. Poleg tega pa bi s tem načinom dela poskrbeli tudi za krepitev socialnih in ekoloških funkcij, ki so v teh gozdovih močno poudarjene, z ustreznimi ukrepi za posamezne funkcije, pa bi omejili škodo, ki nastaja v gozdu zaradi nezdružljivosti posameznih funkcij. Cilji so dosegljivi s:

- vzdrževanjem ohranjenega sonaravnega gozda z značajem naravnega ekosistema s sonaravno strukturo drevesnih vrst;
- delnim premikom kvalitete sortimentov oz. kakovosti gozdov iz kategorije dobro v prav dobro in odlično;
- povečanjem deleža odprtih gozdov vsaj za 10%;
- večjim deležem redčenj in s tem deleža poseka;
- vsaj 70% izvedbo v načrtih GGE predpisanimi gojitvenimi in varstvenimi deli.

b. Biološka stabilnost gozda

Biološko ravnotežje pomeni stanje gozdnega ekosistema, ki zagotavlja obstoj, pestrost in uravnoteženo razmerje ter razvoj rastlinskih in živalskih vrst. Čim bolj ohranjeni gozdovi, sestoji v vseh razvojnih fazah, ustrezno razmerje drevesnih vrst in prave drevesne vrste na primernih rastiščih – le taki gozdovi lahko trajno kljubujejo vsem boleznim, ujmam in škodljivcem, nam trajno varujejo krajino in zagotavljajo ekološko ravnotežje v njej in trajno zagotavljajo delovanje vseh, socialnih, ekoloških in proizvodnih, funkcij. To bo možno doseči z:

- z izborom ustrežnejših drevesnih vrst danim rastiščem;
- biološko bolj stabilnimi sestoji;
- zmanjšanjem poškodb drevja in gozdnega rastišča zaradi gozdarskega dela in obremenitvam z neproizvodnimi funkcijami gozda;
- zmanjšanjem erozijskih procesov na območju močno poudarjene rekreacijske funkcije;
- zmanjšanjem števila divjih odlagališč odpadkov.

c. Ohranitev gozdnih površin v urbanem okolju

Gozdovi so najbolj ohranjen naraven ekosistem, varujejo krajino, zagotavljajo biološko ravnotežje v njej, vplivajo na kakovost in količino vode, blažijo podnebne spremembe... V

urbanih okoljih so primerno gospodarjeni gozdovi še bolj kot drugje pomembni kot ponor CO₂, zato bi jih morali v čim večji meri ohraniti in z njimi tudi gospodariti, ne pa jih prepuščati naravnemu razkroju. Zato bomo skušali ohraniti vse preostale gozdne površine ne glede na velikost (tudi vseh majhne gozdne otočke in omejeke).

Ukrepi

- združevanje lastnikov gozdov za doseganje višjih cen, povečanje storilnosti dela, boljšo tehnološko usposobljenost (več opravljene nege, več redčenj predvsem v mlajših razvojnih fazah, kjer najbolj vplivamo na kvaliteto sortimentov...);
- odpiranje gozdov z gozdnimi prometnicami za večjo odprtost gozdov, boljše izkoriščanje in negovanje gozda, višjo realizacijo poseka in znižanje stroškov gospodarjenja;
- izobraževanje lastnikov gozdov na področju gozdarstva za uporabo zahtevnejših tehnologij, učinkovitejše in varnejše delo tako pri sečnji kot pri spravilu in negovalnih delih, zmanjšanje nesreč pri delu v gozdu ter poškodb drevja zaradi gozdarskih dejavnosti, hitrejšo izvedbo nujnih negovalnih in zlasti varstvenih del in razvoj dopolnilnih dejavnosti;
- razglasitev gozdov z odlokom za gozd s posebnim namenom;
- izobraževanje in osveščanje javnosti zaradi dajanja podpore za potrebne ukrepe v gozdovih, kot so sečnja, izvedba gojitvenih in varstvenih del ter del v zvezi z gradnjo in vzdrževanjem gozdnih prometnic v gozdovih v MOL;
- zagotavljanje stalnega dotoka informacij, ki se nanašajo na ohranitev gozdnih površin, v postopkih pridobitev dovoljenj za posege v gozd in gozdni prostor, za odlaganje odpadkov ali za pravočasno odstranjevanje nevarnih dreves;
- seznanjene z osnovnimi določili varstva gozdov, ki omejujejo javno rabo gozdov (omejitve pri nabiranju gliv, omejitve v prometu v gozdnem prostoru...);
- popularizacija avtohtonih drevesnih vrst, flore in favne gozdov, kar vse vodi k biotski pestrosti in s tem tudi k vzdrževanju biološkega ravnotežja gozdnega ekosistema;
- financiranje in vzdrževanje gozdnih učnih poti ter različnih rekreacijskih poti (za kolesarje, pešce itd.) v gozdu;
- sofinanciranje programa izvajanja naravoslovnih dni na temo gozda za predšolsko in šolsko mladino iz šol in vrtcev na območju MOL;
- ureditev gozdne učilnice v nepremičnini v lasti MOL na območju ali tik ob območju gozda.

Kazalci

- posek po letih in vrstah sečnje (GGE Polje 2002-2011, GGE Ljubljana 2005-2011) v m³;
- opravljena gojitvena in varstvena dela v ha;
- vzdrževanje in gradnja gozdnih prometnic v metrih ločeno novogradnje in rekonstrukcije;
- zdravstveno stanje gozdov glede na letna poročila (% , m³, ha);
- krčitve gozda zaradi različnih namembnosti v ha;
- pregled vseh posegov v gozdni prostor (po vrsti in številu);
- odprtost gozdov v %;
- poškodovanost in objedenost gozdov v %;
- stanje razvojnih faz gozdnega drevja v %;
- kakovost gozdnih sortimentov v %;
- drevesna sestava v %;
- višina lesne zaloge in prirastka v m³/ha;

4.2.1.3 Učinkovito gospodarjenje z zemljišči

Opis stanja

Zaradi različnih naravnih in socialno ekonomskih dejavnikov je kmetijstvo v neposredni bližini velikih mest veliko bolj izpostavljeno in ranljivo, kot kmetijstvo v drugih, pretežno ali izključno ruralnih območjih. To še posebej velja za osnovni proizvodni potencial - kmetijska zemljišča, katerih obseg, struktura rabe in intenzivnost izkoriščanja je odvisna od cele vrste vplivnih dejavnikov, kot so urbanizacija, gradnja različne infrastrukture, okoljevarstvene zahteve, razpoložljiva delovna sila itd. Njihov vpliv v kmetijskem prostoru je različen, kaže se tako v fizičnih spremembah – začasni ali trajni izgubi zemljiškega potenciala, kot tudi v trajnih spremembah v proizvodni in socioekonomski strukturi kmetijstva kot panoge.

Za kmetijski prostor na območju MOL so značilni:

- fizično geografska omejenost zaradi specifične lege v osrednjem, razmeroma ozkem delu Ljubljanske kotline;
- pokrajinska heterogenost, ki se posredno odraža v treh različnih proizvodnih območjih (Ljubljansko polje, Ljubljansko barje, v obliki slemen in vmesnih dolin izoblikovano obrobno sredogorje);
- razmeroma hitro zmanjševanje obsega zemljiškega potenciala na ravnih, za kmetijsko pridelavo najbolj ugodnih in rodovitnih območjih na severu in vzhodu, zaradi urbanizacije in gradnje infrastrukture;
- težavnost pridelovalnih razmer, zmerna intenzivnost in slaba izkoriščenost zemljiškega potenciala, predvsem v barjanskem in hribovitem območju;
- splošna zemljiška in posestna razdrobljenost, ki onemogočata učinkovitejše gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči.

Zaradi geografske raznolikosti in reliefne razčlenjenosti je kakovost kmetijske zemlje na območju Mestne občine Ljubljana zelo raznolika in pestra. Z izjemo Ljubljanskega polja prevladujejo zemljišča slabše kakovosti, kjer različni omejitveni dejavniki (večja vlažnost, nagib, neugodne klimatske razmere) vplivajo na nižjo intenzivnost kmetijske rabe tal in slabšo produktivnost.

Statistične in druge evidence o površini kmetijske zemlje so razmeroma nezanesljive, kar še posebej velja za razvojno tako dinamičen prostor, kot je območje mesta. Po podatkih iz Zajema rabe tal (MKGP, 2002) je v 51 katastrskih občinah na območju MOL skoraj 8.200 ha kmetijskih zemljišč, od tega 3.200 ha na Ljubljanskem polju, 1.700 ha na Ljubljanskem barju in 3.300 ha na gričevnato hribovskem vzhodnem in zahodnem obrobju mesta. Po oceni se je površina kmetijskih zemljišč samo v zadnjih 20 letih zmanjšala za slabih 15 % in sicer predvsem na račun:

- urbanizacije in gradnje infrastrukture, ki pretežno odvzemata kmetijstvu najkvalitetnejša zemljišča - samo na območju Ljubljanskega polja se je površina kmetijskih zemljišč zmanjšala za več kot 20 %;
- opuščanja kmetijske pridelave na proizvodno marginalnih zemljiščih, ki se postopoma zaraščajo – ta proces je predvsem značilen za vzhodna obrobja MOL.

Podobno kot za celotno slovensko kmetijstvo je tudi za kmetijstvo na območju MOL značilna neugodna velikostna struktura kmetijskih gospodarstev in velika zemljiška razdrobljenost posesti. Še posebej neugodno pa je, da se najmanjše kmetije in največja razdrobljenost pojavljata tam, kjer so najugodnejše razmere za kmetijsko pridelavo.

Cilji

Zaradi zelo raznovrstnih problemov, ki jih srečujemo pri urejanju in načrtovanju kmetijskih zemljišč na območju MOL, je pri usmerjanju nadaljnjega razvoja nujna delitev sicer enotnega upravno administrativnega prostora na:

- ruralno urbani prostor v ožjem primestnem območju;
- ruralni prostor v širšem primestnem območju.

Navedena delitev omogoča ustrezno vsebinsko obravnavo in opredelitev razvojnih ciljev in za želeni razvoj potrebnih agrarnopolitičnih in drugih ukrepov.

a. Zaščita in ohranjanje funkcionalne sposobnosti kmetijskih gospodarstev v ruralno urbanem območju

Osnovna in strateška usmeritev nadaljnjega kmetijskega, pa tudi splošnega gospodarskega razvoja mora biti čim boljša izraba domačih proizvodnih virov. To velja tudi za kmetijski prostor, v okviru katerega mora biti zaradi svojega pomena še posebej poudarjen proizvodni potencial kmetijskih zemljišč. Hitro rastoča urbanizacija in drugi posegi v prostor neposredno vplivajo na obseg in raven izkoriščanja osnovnih proizvodnih zmogljivosti (zemlje, zgradb, strojev). Zaradi odvzema in spremembe namembnosti zemljišč se ne samo zmanjša le proizvodni potencial gospodarstev ampak se zmanjša tudi interes za izvajanje naložb dolgoročnega značaja. To najprej zadržuje nadaljnji razvoj kmetij, kasneje pa vodi v njihovo postopno ukinjanje.

Ukrepi

- administrativna in finančna podpora za nemoteno gospodarjenje na obstoječi lokaciji (sofinanciranje investicij za izboljšanje in prilagoditev tehnologij, ki ne povzročajo konfliktov v ruralno urbanem okoljem);
- administrativna in finančna podpora pri zaokroženju posesti na nadomestni lokaciji ali z menjavami zemljišč (sofinanciranje in pomoč pri urejanju upravno administrativnih postopkov);
- administrativna in finančna podpora pri zaokroženju posesti z menjavami zemljišč (sofinanciranje in pomoč pri urejanju upravno administrativnih postopkov).

Kazalci

- število investicij za posodobitev tehnologije;
- število preseljenih kmetijskih gospodarstev;
- površina zamenjanih zemljišč;.

b. Spodbujanje večje proizvodne učinkovitosti kmetijskih gospodarstev na območjih z omejenimi dejavniki

Nizka stopnja obdelanosti kmetijskih zemljišč sodi med najbolj vidne pokazatelje propadanja kulturne krajine. Območja z omejenimi dejavniki sodijo v tisto skupino slovenskih pokrajin, kjer tako naravne kot tudi socialne in demografske razmere vplivajo na to, da kmetijstvo v veliki meri stagnira, v pridelovalno najbolj neugodnih območjih pa prihaja do ekstenziviranja, kasneje pa tudi do trajnega opuščanja pridelave. Nizko stopnjo obdelanosti kmetijskih zemljišč lahko opredelimo kot odraz porušenega ravnotežja med socio-ekonomskim položajem kmečkega prebivalstva in naravnimi možnostmi za kmetijsko pridelavo. V območjih z omejenimi dejavniki, med katere s svojim gričevnato hribovitim območjem sodi tudi velik delež obrobni območij MOL, predstavljajo kmetijska zemljišča znaten proizvodni potencial. Njihovo vzdrževanje in urejanje ni pomembno zgolj iz strateškega, pač pa tudi iz prostorskega in ekološkega vidika. Tako kot celoten razvoj, je bilo tudi urejanje kmetijskih zemljišč v hribovskem svetu dolga leta zapostavljeno. Težke razmere in slaba dostopnost na eni strani ter nezmožnost kmetijskih gospodarstev za tehnološke izboljšave na drugi strani pogosto vplivajo na slabšo obdelanost zemljišč, s tem pa tudi celotne kulturne krajine.

Ukrepi

- administrativne in finančne pomoči pri urejanju kmetijskih zemljišč za bolj primerno in gospodarno rabo (urejanje pašnikov);
- spodbujanje zakupov in menjave zemljišč (administrativno tehnična pomoč).

Kazalci

- površina kmetijske zemlje, na kateri so bila izvedena ureditvena dela;
- površina kmetijske zemlje v zakupu;
- površina zamenjanih zemljišč.

c. Izboljšanje velikostne in posestne strukture kmetijskih gospodarstev

Slaba učinkovitost in posledično slab dohodkovni položaj primarnih kmetijskih proizvajalcev sodita med osnovne vzroke zaostajanja kmetijskega in ruralnega razvoja. Tehnološko prilagajanje in strukturne izboljšave sta predpogoj za dvig konkurenčnosti kmetijstva. Izboljšanje stanja kmetijskih zemljišč in z njimi povezane infrastrukture lahko v razmerah slabe in razdrobljene posestne strukture opredelimo kot enega najpomembnejših elementov za izboljšanje strukturnih razmer v slovenskem kmetijstvu. Nezadostni dohodki za polno zaposlitev ter nepriljubljenost kmetijstva na eni strani ter nemobilnost proizvodnih dejavnikov, predvsem kmetijske zemlje na drugi strani, so ključni strukturni problemi kmetijstva na območji MOL. Dejstvo je, da je potrebno povečati razvojno sposobna gospodarstva, izboljšati njihovo storilnost in povečati tržno usmerjenost.

Ukrep

- administrativna in finančna podpora pri zaokroženju in povečevanju posesti z menjavami zemljišč in pri pridobivanju opuščanih zemljišč v uporabo (sofinanciranje in pomoč pri urejanju upravno administrativnih postopkov).

Kazalec

- povprečna velikost kmetijskega gospodarstva

d. Izboljšanje dostopnosti in povezanosti zemljišč

Predvsem v hribovitih območjih MOL je za učinkovito upravljanje z zemljišči ključnega pomena njihova dostopnost. Urejene poti omogočajo uporabo kmetijske mehanizacije in s tem vplivajo na gospodarnost kmetijske pridelave. Izboljšujejo tudi povezanost med zaselki ter izboljšujejo pogoje za razvoj izletniškega turizma in pohodništva na podeželju.

Ukrep

- administrativne in finančne pomoči pri urejanju poti za izboljšanje dostopnosti kmetijskih zemljišč.

Kazalec

- dolžina novo izgrajenih, obnovljenih in vzdrževanih poljskih poti

4.2.2 Razvoj raznolikih dejavnosti – temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju

4.2.2.1 Kontinuirani razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in razvoj mikro-podjetništva na ljubljanskem podeželju

Opis stanja

Dopolnilne dejavnosti

Na območju MOL prevladujejo polkmetije. Nosilci kmetijskih gospodarstev so pretežno zaposleni izven kmetijstva, zato ni posebno velikega interesa za razvoj dopolnilnih dejavnosti. Na čistih kmetijah, kjer v hribovitem predelu MOL prevladujejo sadjarske in živinorejske kmetije, v nižinskem predelu pa zelenjadarske in živinorejske kmetije, je za dopolnilne dejavnosti več možnosti in interesa. Zaradi vedno manjših dohodkov na kmetijah iz kmetijske dejavnosti te kmetije vidijo dodatno možnost zaslužka v razvoju dopolnilnih dejavnosti. Pri tem so v prednosti tržno usmerjene družinske kmetije. Glavni dejavniki za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji so poleg znanja še naravne razmere, trg in tradicija. Naravne pogoje kmetije imajo, v posameznih panogah, kot sta na primer pletarstvo in čebelarstvo, pa tudi tradicijo. Bližina prestolnice nudi več možnosti za trženje. Še posebno je perspektiven razvoj turističnih kmetij, ki lahko ponudijo čisto in neokrnjeno naravo podeželja v bližini mesta. Povpraševanje je večje kot pa je razpoložljiva ponudba.

Do sedaj razvite dopolnilne dejavnosti na območju MOL so predvsem turizem na kmetijah, različne oblike predelave kmetijskih pridelkov in lesa, storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo, vzgoja okrasnih rastlin, nabiranje gozdnih sadežev in zelišč, prodaja pridelkov iz okoliških kmetij in drugo. Na območju MOL je registriranih 37 kmetij z dopolnilno dejavnostjo.

Na ljubljanskem podeželju je registriranih 7 turističnih kmetij. Ena kmetija ima urejena prenočišča, tri jih še urejajo. Kmetije so poznane na širšem in ožjem območju, kljub temu da ne izvajajo načrtnega oglaševanja. Ne nagovarjajo ciljnih skupin, ki jih večina kmetij tudi nima definiranih. Zato je ponudba preveč razpršena in ne zagotavlja stalne kakovosti. Poznavanje dela z novimi tehnologijami povezanimi z računalniškimi znanji je na sorazmerno nizki ravni. Ponudniki turističnih kmetij ljubljanskega podeželja med seboj niso povezani in so na širšem tržišču premalo prepoznavni. Razvoj turističnih kmetij poteka počasi. Samo ena turistična kmetija je ekološko usmerjena, ukvarja se s seminarskim turizmom in programi za otroke.

Turistična ponudba ljubljanskega podeželja je izredno pestra. Poznane so številne turistične prireditve. Prireditve večinoma organizirajo strokovna in turistična društva. Nekatere, ki so sicer splošno znane, vsako leto ponujajo podoben program. Velikokrat so namenjene le domačinom in še nimajo izdelane strategije oglaševanja za privabljanje drugih obiskovalcev. Večina prireditev poteka v poletno jesenskem času. Uspešen je projekt Sadna cesta med Javorom in Jančami, ki združuje kar 32 ponudnikov pridelkov, izdelkov in storitev. Specifična ponudba se je razvila v okviru programa spodbujanja konjereje na Ljubljanskem barju z nadgradnjo v vožnje z vozovi, kjer se je oblikovala skupina 10 konjerejcev, voznikov konjskih vpreg.

Na vzhodnem delu MOL se uspešno izvaja turistični paket poznan kot kulturno naravoslovni dan za prvo triado devetletne osnovne šole. Pojavljajo pa se problemi s prostorskimi in človeškimi zmogljivostmi. V ponudbo izobraževalnega in naravovarstvenega turizma sodi program Inštituta za trajnostni razvoj, ki poteka na ekoloških kmetijah. Razvili so vrsto okoljevarstvenih programov za osnovnošolce, ki zajamejo 1.500 otrok letno. Glavni del programa poteka na edini ekološko usmerjeni turistični kmetiji v MOL.

Od leta 2004 deluje na vzhodnem delu MOL pet turističnih vodnikov, vendar vsi še nimajo licence. Sposobni so voditi tudi po Ljubljani in so odličen potencial pri oblikovanju turističnih paketov. Vodniki so domačini, ki dobro poznajo območje ter znajo obiskovalce animirati. Obstajajo dobro urejene pohodne poti – Borovničeva, Kostanjeva, Krožna pot pod Pugledom in Učna naravoslovna pot Mali vrh. Poti so dobro vzdrževane. Vsako leto jih prehodi veliko posamičnih obiskovalcev in udeležencev organiziranih pohodov. Pohodi po poteh se izvajajo v okviru prireditev ter vključujejo tako hrano kot tudi organizacijo prevoza na izhodiščno točko. Vsaka pot ima svoj prepoznavni znak in celostno grafično podobo. Predstavljene so v samostojni brošuri Zeleni prag Ljubljane – vzhod, kot tudi v zloženki Pot pod noge, um na pašo.

Storitve na Ljubljanskem podeželju niso dobro razvite. Prevladujejo storitve povezane z vzdrževanjem mehanizacije. Kljub vse večji potrebi in povpraševanju pa ni ponudnikov socialnih storitev na podeželju. Pojmi pedagoška kmetija, kmetija za oskrbo starostnikov in terapevtska kmetija so med ljudmi slabo poznani. Trenutno deluje na ljubljanskem podeželju ena ustanova, posestvo Razori, kjer se izvaja terapevtska rehabilitacija ljudi s psihičnimi motnjami. Posestvo še nima oblikovane svoje dokončne razvojne vizije in programov, ki bi omogočali izvajanje terapij za druge ciljne skupine.

Primarna kmetijska dejavnost predstavlja veliko podporo razvoju turizma, saj še najbolj ohranja tradicionalno kulturno krajino, s tem pa tudi podeželske vedute. Pri tem ima poseben pomen čebelarstvo tako s tehnikami pridobivanja medu kot tudi z vsakdanjimi proizvodi, ki so pomemben spominek iz tega območja. Tradicionalne sorte sadja in ohranjanje tradicionalnih travniških visokodebelnih sadovnjakov omogočajo izdelavo kisa in žganja. Med hruškami izstopa avtohtona sorta hruške Dišečka, iz katere pridobivajo značilno žganje, ki pa še ne predstavlja reprezentančnega prodajnega izdelka. Sadovnjaki so izmenično rodni. Sorte so popisane – na terenu obstaja še več kot 30 različnih starih sort sadnega drevja. Sokov iz travniških sadovnjakov in visoko kakovostnih žganj še ni dovolj za bolj obsežno trženje.

Podjetništvo

Osnovna kmetijska dejavnost danes velikokrat pomeni le manjši del dohodka na podeželju, zato se razvoj podeželja vse bolj povezuje z razvojem podjetništva. Podjetništvo na podeželju pridobiva na pomenu. Je dejavnik gospodarskih sprememb, do katerih mora priti, če želijo mnoge od podeželskih skupnosti preživeti. Podjetništvo pomeni širjenje poslovanja kmetijskega gospodarstva z vključevanjem vseh razpoložljivih virov v kmetijstvu in izven njega. Gre za iskanje kombinacij pridobivanja dohodka tako znotraj kot izven kmetijstva.

Opis stanja na področju malega gospodarstva na podeželskem območju MOL lahko opredelimo z izkustvenimi podatki, ker analitično zbranih podatkov ni na voljo. Zaradi bližine mesta se podeželsko prebivalstvo zaposluje v samem mestu. Večina podjetnikov se odloča opravljati dejavnost čim bliže potencialnim kupcem. V podeželskem območju MOL podjetniška iniciativa močno zaostaja za mestom. Prepoznavnih malih podjetij ni. Mnoga

manjša podjetja so s svojim delovanjem prenehala ali pa se preselila bliže trgu. To je najbolj vidno v hribovitem vzhodnem delu MOL.

Stanje se je nekoliko izboljšalo v zadnjih nekaj letih, ko podeželje vse bolj postaja prostor za aktiven oddih in rekreacijo meščanov. Tako se je ob razvoju turizma na kmetijah razvila tudi gostinska in rekreativna ponudba. Kljub precejšnjemu povpraševanju se ni razvila živilsko predelovalna dejavnost, ki je tesno povezana s kmetijstvom in je po statistiki gospodarskih družb za mesto Ljubljana sicer dobro razvita. Mesto Ljubljana ponuja velike možnosti pridobivanja podjetniških znanj, vendar kakšnega večjega ali bolj smelega pristopa k podjetništvu pri ljudeh na podeželju ni čutiti.

Cilji

Kmetiji, ki z obstoječo proizvodnjo ne dosega zadovoljivega dohodka, dopolnilne dejavnosti pomagajo zagotoviti dodaten vir zaslužka. V ta namen se uporabijo razpoložljivi prostori, stroji in oprema, kmetijski in gozdni pridelki v povezavi z znanjem in spretnostmi ljudi, ki žive na kmetiji. Dopolnilne dejavnosti so prvi resen korak k podjetniški prenovi podeželja.

Pri razvoju dopolnilnih dejavnosti in podjetništva je posebno pomemben razvoj turističnih kmetij in razvoj turistične ponudbe na ljubljanskem podeželju. Ti dve področji predstavljata podporni sistem razvoja ljubljanskega podeželja in posredno omogočata tudi razvoj ostalih panog, predvsem primarnega kmetijstva. Posebno mesto imajo v tem prostoru različne prireditve, ki so vezni člen med mestnimi prebivalci in lokalnimi ponudniki, vnašajo pa tudi dinamiko in so s sociološkega vidika izredno pomemben razvojni dejavnik. Vso turistično ponudbo velja obravnavati v sklopu turističnih paketov, ki predstavljajo organizirano obliko predstavitve posameznih aktivnosti in ponudbe podeželja. V tesni povezavi s turističnimi paketi je pomembna tudi vodniška služba, saj je od nje precej odvisno kako bodo ljudje sprejeli ponudbo turističnih paketov. Poseben pomen ima rekreacijska in učna infrastruktura s svojimi pohodnimi in učnimi potmi. Kot vezni člen med tradicionalnimi obrtni in turistično ponudbo pa velja izpostaviti spominke.

Povečanje deleža mikro in malih podjetij zlasti v živilsko predelovalni panogi v vseh pojavnih oblikah je nadgradnja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Omogoča kvalitetnejši nastop na trgu hkrati pa zagotavlja izrabo lokalnih danosti tudi globoko v zaledju podeželskega prostora.

Aktivni oddih, rekreacija meščanov ter razvoj turizma v ohranjenem okolju se kažejo kot najpomembnejše priložnosti, vendar ne morejo temeljiti le na ponudbi turističnih kmetij. Te so tudi zakonsko omejene glede svojega delovanja zato je smiselno podpreti razvoj zasebnih, podjetniških pobud. Prav tako je potrebno popestriti obstoječo gostinsko ponudbo s kakovostno prepoznavno kulinarično ponudbo. Naravne danosti in bližina Ljubljane ter potrebe meščanov omogočajo tudi razvoj različnih storitvenih dejavnosti ter športno rekreativnih centrov.

Cilji na področju dopolnilnih dejavnosti in podjetništva na podeželju so:

- povečanje števila kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo za vsaj 50 %;
- uvajanje novih oblik dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
- razvoj turizma na podeželju in oblikovanje turističnih paketov;
- povezava vseh ponudnikov turističnih prireditev na območju ljubljanskega podeželja;
- razvoj storitvenih dejavnosti s poudarkom na razvoju socialnih dejavnosti na kmetijah;
- ohranjanje tradicionalnih znanj in vedenj;
- ponudba visoko kakovostnih dobrin v povezavi s privlačno celostno podobo kmetij;
- razvoj rekreacijske infrastrukture;

- osveščanje in seznanjanje potrošnikov s ponudbo kmetij in dogajanjem na podeželju;
- povečanje deleža mikro in malih podjetij v lokalnem prostoru, prednostno v povezavi z osnovno kmetijsko dejavnostjo, ter povečanje deleža mikro in malih podjetij v skupnem prihodku in dodani vrednosti;
- spodbujanje podjetništva med ženskami, mladimi in marginalnimi skupinami;
- povezovanje posameznikov ter mikro in malih podjetij in njihovo vključevanje v skupno ponudbo.

Ukrepi

- svetovanje in priprava dokumentacije za registracije dopolnilnih dejavnosti;
- izobraževanja za dopolnilne dejavnosti po različnih interesnih skupinah (turistične kmetije, pedagoške kmetije, itd.);
- izmenjava znanj in ogledi dobrih praks z obiski kmetij, ki imajo že utečene dopolnilne dejavnosti, ogledi sejmov in razstav;
- spodbujanje razvoja podjetništva z izobraževanjem, animacijo in oblikovanjem interesnih skupin;
- zagotavljanje podpore pri ustanavljanju ali širitvi dejavnosti;
- vključevanje podjetnikov v že obstoječe modele podpor za podjetnike začetnike (npr. mikro krediti) ter podpore pri povezovanju – mreženju podjetij (raziskave in razvoj).

Kazalci

- število registriranih dopolnilnih dejavnosti;
- število turističnih kmetij in turističnih paketov;
- kategorizacija turističnih kmetij;
- število dobljenih priznanj na lokalnih, regijskih in državnih ocenjevanjih izdelkov;
- število proizvodov z nazivom izdelek domače obrti;
- število novih gospodarskih subjektov v vseh pravno formalnih oblikah;
- število zaposlitev na kmetijah;
- število vključenih v programe usposabljanj in svetovanj;
- število animacijskih in motivacijskih delavnic;
- število novih razvitih produktov in novih tehnologij.

4.2.2.2 Dobra prepoznavnost in trženje dobrin podeželja

a. Trženje dobrin podeželja

Opis stanja

Trženje primarnih kmetijskih pridelkov

Trženje primarnih kmetijskih pridelkov je večinoma neorganizirano. Le pri govedoreji se več kot 90% rejcev odloča za organizirano prodajo preko zadrug. Podatki o premikih živali iz kmetij v klavnice za leto 2005 kažejo, da kmetje iz MOL letno v klavnice oddajo približno 450 krav, 250 telet in 950 mladih pitanih goved. Na podlagi podatkov o številu v klavnico oddanih živali in povprečni masi trupov je mogoče oceniti, da kmetje letno priredijo 315 t mesa mladega pitanega goveda, 125 t mesa krav in 24 t govedine. Ob povprečnih odkupnih cenah (vir SURS) za te kategorije živali je vrednost prireje dobrih 204 milijone SIT oziroma 851.280 EUR.

Osnovna značilnost prireje mleka je, da je ta skoncentrirana na večjih kmetijah ter da na manjših kmetijah upada. Na podlagi števila krav, povprečnih mlečnosti in potreb po mleku za napajanje telet ocenjujemo, da je na območju MOL za oddajo v mlekarne, za prodajo na domu in lastne potrebe rejcev na voljo približno 9 milijonov litrov mleka letno. Ob povprečni odkupni ceni 65 SIT/l (vir SURS) je to pomenilo 585 milijonov SIT oziroma 2.441.160 EUR prometa.

Podatki o reji ovac in prašičev kažejo na to, da sta ovčereja in prašičereja slabo razviti. Medtem ko govedoreja in kozjereja predstavljata solidnih 1,26 % in 1,41 % slovenske populacije živali, pa ovčereja in prašičereja predstavljata le 0,22 % in 0,07 % slovenske populacije živali. Podatki za ovce, koze in prašiče so povzeti iz podatkovne zbirke službe za identifikacijo in registracijo. Ker je na terenu verjetno precej rej, ki niso evidentirane, je treba podatke jemati z rezervo.

Konjereja je v zadnjih letih prav tako postala pomemben del živinoreje. Kot posebnost se pri vzreji konj pojavljajo tudi nove oblike trženja v obliki voženj z vozovi pri hladnokrvnih pasmah in ponudba jahanja pri športnih konjih.

Poljedelska pridelava na območju MOL sicer upada in je v glavnem podrejena živinoreji ali pa se poljščine vključujejo v kolobar z zelenjadnicami. Pridelovanje zelenjadnic je v MOL dobro razširjeno ter je ob govedoreji in sadjarstvu tržno najbolj pomembna panoga. Z zelenjadarstvom se ukvarja okoli 150 kmetij. Trženje zelenjave poteka po več poteh. Najbolj razširjena je prodaja na tržnicah in doma, prodajajo pa tudi menzam, vrtcem, gostiščem in drugam. Razvitost neposredne prodaje kmetijskih pridelkov na tržnicah se kaže v številu izdanih potrdil o lastni pridelavi, ki jih MOL izdaja vsem, ki imajo lastno kmetijsko pridelavo na območju MOL. V letu 2005 je MOL izdala 144 teh potrdil. Večina prodaje teče neorganizirano. Edini pravi povezavi kmetov za lažji dostop na trg sta Kmetijska zadruga Dobrunje in Zdravo polje, zadruga za integrirano pridelavo in prodajo.

Sadjarstvo, vključno s pridelovanjem jagodičja, je v MOL razvito predvsem v Posavskem hribovju. Pridelano sadje je v prvi vrsti namenjeno prodaji na domu in predelavi (žganje, likerji, mošt, kis in suho sadje). Potrebno je poudariti, da se večina predelanih proizvodov pojavlja na trgu brez ustrezne registrirane in kontrolirane dejavnosti. Kraje, kjer je največja koncentracija pridelave sadja povezuje Sadna cesta med Javorom in Jančami. Sadna cesta je

tudi edina, ki je razvila prepoznavno blagovno znamko in na ta način omogočila uspešno trženje. Pri neposredni prodaji pridelovalci dosegajo cene, ki so trenutno veljavne na trgu v Ljubljani, kjer so praviloma za okoli 10% višje cene kot drugod po Sloveniji. Pridetek sadja v sodobnih nasadih na območju MOL je ocenjen na okoli 175 t jabolk, 17 t hrušk, 25 t sliv, 30 t češenj, 17 t breskev, 560 kg orehov in 360 kg kostanja. Vrednost pridelka jabolk kot najbolj pomembne vrste sadja je bila v letu 2005 trinajst milijonov SIT oziroma 54.250 EUR.

Na Pogačarjevem trgu v Ljubljani je ekološka tržnica, kjer prodajajo svoje pridelke in dobrine ekološke kmetije. Imajo svoji blagovni znamki Biodar in Demeter. Po podatkih Inštituta za trajnostni razvoj so tri kmetije iz MOL vključene v redno prodajo, ki poteka trikrat tedensko. Povpraševanje na tržnici izrazito presega ponudbo, pa čeprav je na tržnici omogočen nastop ekološkim kmetijam iz širše okolice in celotne Slovenije. Cene so v povprečju nekoliko višje od ostale ponudbe.

Trženje dopolnilnih dejavnosti

Na območju MOL dopolnilne dejavnosti tržijo registrirane in neregistrirane kmetije. Slednjih je pretežni del. Stanje trženja predelave dobrin podeželja je naslednje:

- lokalne tržnice - okoli 50%;
- doma na kmetiji - okoli 40%;
- gostinski obrati - okoli 10%.

To velja za vse vrste predelave z izjemo čebelarstva in predelave lesa. Čebelji proizvodi se v glavnem tržijo doma na kmetiji, ostalo pa se proda na lokalni tržnici ali že vnaprej znanemu kupcu. Pri predelavi lesa gre v glavnem za usluge žaganja, ki se trži samo na kmetiji. Dejanska cena na trgu je odvisna od trenutne ponudbe in povpraševanja.

Trženje turističnih kmetij in turističnih storitev

Turistične kmetije se tržijo večinoma v lastni režiji, čeprav so nekatere članice združenja turističnih kmetij. Promovirajo se na različnih lokalnih razstavah in prireditvah ali pa reklamirajo svoje turistične pakete preko medijev (predvsem v časopisih). Zaenkrat imajo turistične kmetije na ta način dovolj obiska in zadovoljnih gostov. Premalo je kmetij s prenočišči. Šele v zadnjem času se je ena kmetija odločila za ureditev ponudbe z nastanitvijo. Trženje s pomočjo turističnih paketov se šele razvija (vožnje z vozovi, jahanje, uporaba učnih in pohodnih poti, ...). Pilotno se trži kulturno naravoslovni dan »Iz skrinje stare mame v deželi jagod«, ki je namenjen otrokom prve triade devetletne osnovne šole in ki dokazuje, da so tovrstni programi še kako zanimivi. Trženje poteka tudi na prireditvah in v okviru društev na podeželju.

Trženje domače obrti

Za ponudbo domače obrti je registrirana ena kmetija. Vendar je kar nekaj kmetij, ki ohranjajo tradicijo ročno izdelanih izdelkov – pletarstvo, izdelava velikonočnih butaric in podobno. Obseg ponudbe teh izdelkov je majhen, zato jih prodajajo samo doma, zlasti ob praznikih v velikonočnem in božičnem času. Druga možnost prodaje za njihove izdelke je organizirana prodaja na prireditvah, vendar le z ustrezno registracijo. Registracija je možna za kmetije ali drugače zaposlene v več oblikah (dopolnilna dejavnost, osebno dopolnilno delo, samostojno podjetništvo). Izdelovalci domače obrti oziroma rokodelci so večinoma starejši ljudje, ljubiteljski izdelovalci domače obrti, ki svoje izdelke izdelujejo v skladu s tradicijo in jih želijo pokazati tudi drugim. Zato se redno udeležujejo prireditev, ki jih organizirajo društva na območju MOL.

Povzetek

- trženje proizvodov poteka večinoma neorganizirano, le pri govedoreji se več kot 90% rejcev odloča za organizirano prodajo preko zadrug;
- po obsegu pridelave je prireja mleka daleč najbolj razvita dejavnost;
- konjereja z usmeritvami v razvoj turizma zagotovo predstavlja veliko možnost dodatnega vira zaslužka;
- zaradi bližine trga in solidnih prihodkov je pridelovanje zelemjadnic tržno zelo zanimivo;
- trženje zelenjave poteka po več poteh (prodaja na tržnicah in doma, prodajajo pa tudi menzam, vrtcem, gostiščem in drugam), vendar večina prodaje poteka neorganizirano;
- pridelano sadje je v prvi vrsti namenjeno prodaji na domu ali na tržnici in predelavi, vendar se večina predelanih dobrin pojavlja na trgu brez ustrezne kontrole in registracije dejavnosti;
- povpraševanje po ekološko pridelani in predelani hrani močno presega ponudbo;
- dopolnilne dejavnosti, kot posebna oblika trženja, kljub velikemu povpraševanju ne sledijo potrebam prebivalcev;
- ponudba turizma nasploh in turističnih paketov na podežlju se šele razvija;
- rokodelstvo oziroma domača obrt je v veliki meri zgolj ljubiteljska dejavnost.

Cilji

Od vlaganj v podporo investicijam in osnovni dejavnosti je potrebno preiti v podpore, ki zagotavljajo lažji, hitrejši in kakovosten vstop na trg dobrinam pridelanim na podežlju. Nobena še tako uspešna proizvodnja nima pravega učinka, če ni uspešna na trgu. V naslednjem obdobju želimo povečati možnosti organizirane prodaje dobrin ljubljanskega podeželja.

Posebno pozornost je potrebno nameniti naslednjim ciljem:

- dvig ravni znanj za potrebe trženja;
- združevanje kmetov ali posameznikov za skupni nastop na trgu (zadostne količine in primerna kakovost);
- bolj dostopno trženje (stojnice, specializirane trgovine...);
- oblikovanje blagovnih znamk, geografska porekla, prepoznavna embalaža;
- izboljšanje možnosti za dodelavo, predelavo in skladiščenje (priprava dobrin za trg);
- razvoj novih tržnih proizvodov in turističnih paketov za različne ciljne skupine;
- povečanju obsega ponudbe in prodaje na domu ter vključevanje ponudbe ljubljanskega podeželja v gostinsko in drugo ponudbo;
- večja uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije za potrebe trženja (e-trženje).

Ukrepi

- izobraževanje in usposabljanje o trženju, ekonomiki, marketingu; usposabljanja za pridobivanje certificiranih nacionalnih poklicnih kvalifikacij, ...), svetovanje in priprava projektne dokumentacije;
- podpore oblikovanju zaščitnih (blagovnih) znamk, geografskega porekla;
- podpore uvajanju in vključevanju v sisteme kakovosti;
- analiza potreb (pričakovanj) potrošnikov in ponudbe ljubljanskega podeželja na javnih prodajnih mestih;

- ustanovitev obrtnega centra za trženje, ohranjanje in prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije.

Kazalci

- število izvedenih usposabljanj, izobraževanj in projektov;
- število vključenih v programe usposabljanj in izobraževanj;
- število opravljenih ur svetovanj in število pripravljene dokumentacije;
- oblikovane prepoznavne znamke;
- število vključenih v kontrolne sisteme;
- število programov in število delujočih v obrtnem centru.
- število proizvodov ljubljanskega podeželja, ki jih poznajo potrošniki;
- število organiziranih turističnih obiskov ljubljanskega podeželja

b. Promocija ljubljanskega podeželja

Stanje

Na temelju ocene dosedanjega stanja promocije podeželja in njegovih dobrin lahko ugotovimo, da je premalo načrtna ter je odraz stanja pri trženju dobrin podeželja. Kljub temu se pojavljajo posamezne oblike promocije. Kar se tiče samih dobrin je najbolje organizirana promocija ekoloških pridelkov. Dokaj dobro je urejena tudi promocija turističnih kmetij, ki pa je bolj odraz povezanosti in organiziranosti na državni ravni, kot pa načrtnega delovanja samih ponudnikov.

Izjema v promociji je MOL, ki je izvajala skupno promocijo območij, kjer so se odvijali programi CRPOV. MOL je vlagala v oblikovanje celostne podobe Sadne ceste med Javorom in Jančami, v postavitev tabel za označitev ponudnikov s sadne ceste, pohodnih poti ter usmerjevalnih tabel na območju Lipoglava. Izdane so bile zloženke o Sadni cesti med Javorom in Jančami, o Borovničevi in Kostanjevi pohodni ter Gozdni naravoslovni učni poti Mali vrh. Vsa ponudba vzhodnega hribovitega območja MOL je zbrana v brošuri Zeleni prag Ljubljane vzhod - podeželje se predstavi, ki je izšla v slovenskem in angleškem jeziku.

Dobra prepoznavnost projekta Sadna cesta med Javorom in Jančami v Sloveniji je pripomogla, da je v letu 2004 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izmed velikega števila programov CRPOV ta projekt in s tem tudi MOL predlagalo za kandidata za Evropsko nagrado za obnovo vasi 2004, ki jo vsako drugo leto razpisuje Evropski svet za razvoj podeželja. V izboru so bili projekti iz 32 regij enajstih držav Evrope. Sadna cesta med Javorom in Jančami je bila zelo uspešna in je prejela priznanje za posebne dosežke pri razvoju podeželja, za kar gre zasluga partnerstvu med mestom in podeželjem. To partnerstvo je po mnenju strokovne žirije izredno pozitivno vplivalo na bolj osveščeno obnašanje potrošnikov. Hkrati je s kakovostno pridelavo značilno za regijo in temu primerno ponudbo storitev okrepilo gospodarski položaj prebivalcev na podeželju ter zagotovilo tradicionalno pokrajino za oddih.

MOL podpira izvedbo prireditev na podeželju, ki pomagajo k prepoznavnosti podeželja. Organizatorji so večinoma društva, ki pogosto nimajo ustreznih znaj in veščin pri trženju in pri promociji. Slika je podobna tudi pri promociji posameznikov. Le malo posameznikov ali skupin pa ob zloženkah in brošurah uporablja še druge vrste promocije.

V zadnjih treh letih MOL izvaja skupno promocijo v povezavi s sosednjimi občinami Grosuplje, Ig, Ivančna Gorica in Škofljica. Za ljubitelje voženj z vozovi je bila izdana dvojezična slovensko - angleška zloženka Vožnja z vozovi, ki predstavlja voznike konjskih vpreg in njihovo ponudbo. Odmevne so skupne promocije podeželja s promocijsko prodajnimi akcijami pred Magistratom in na Ljubljanskem gradu. Od leta 2005 izhajajo zloženske občin o prireditvah na podeželju in druge kot na primer Pohodne in učne poti občin – Pot pod noge, um na pašo. Posebnega pomena je oblikovanje skupne celostne podobe občin Grosuplje, Ig, Ivančna Gorica, Škofljica in MOL, ki tudi sodelujejo v programu razvoja podeželja »Sožitje med mestom in podeželjem«.

Cilji

- povečanje prepoznavnosti ljubljanskega podeželja in njegovih dobrin z vlaganji v načrtno promocijo v vseh trženjsko komunikacijskih oblikah (vključitev različnih dobrin in storitev v skupno razpoznavno znamko);
- celostna promocija podeželja prebivalcem, predvsem meščanom in turistom;
- povečanje privlačnosti prireditev;
- povečanje prodaje s pomočjo ciljno povezanih skupinskih katalogov in brošur za potrošnike;
- dvig ravni znanja s področja trženja in promocije za posameznike in skupine s poudarkom na osebnem tržnem komuniciranju;
- vključitev promocije ljubljanskega podeželja v celostno promocijo Ljubljane v okviru Zavoda za turizem Ljubljana.

Ukrepi

- razvoj in nadgradnja skupne prepoznavne znamke ter njena celostna predstavitev (skupna ekonomska propaganda v različnih medijih, organizacija promocijskih dni in dogodkov, podpore uvajanju in vključevanju prireditev na podeželju v celostno promocijo, predstavitve in ogledi dobrih praks in realiziranih projektov na terenu, organizacija nagradnih iger, izdelava darilnih paketov, podeželska ponudba ob raznih seminarjih in konferencah);
- strokovna pomoč pri organizaciji prireditev in razstav na podeželju;
- izdaja skupnih ali lastnih katalogov in brošur;
- usposabljanja za uvajanje in uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije za potrebe skupne promocije, promocije posameznika in posamezne dobrine ali dogodka;
- povečana prisotnost v medijih in na spletu;
- organizirana promocija za določene ciljne skupine.

Kazalci

- število vključenih dobrin, prireditev in storitev v celostno podobo;
- število promocijskih dogodkov in okvirno število obiskovalcev;
- število prepoznanih projektov dobrih praks;
- število izdanih katalogov in brošur;
- število spletnih strani;

4.2.3 Razvoj socialnega kapitala in ohranjanje identitete podeželja

4.2.3.1 Interesne skupine – spodbujevalke razvoja podeželja

Opis stanja

Tudi v MOL, kjer podeželski prostor pokriva kar dve tretjini občine, je razvojni vzorec podeželja v zadnjih petnajstih letih sledil sodobnim trendom razvoja podeželja. Po letu 1991 so se začeli izvajati prvi programi celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (v nadaljevanju CRPOV) na vzhodnem hribovitem delu MOL. To je bil sistematičen pristop vključevanja prebivalcev ljubljanskega podeželja v prepoznavanje lastnih razvojnih možnosti.

Najbolj prepoznaven projekt izvajanja programa CRPOV je Sadna cesta med Javorom in Jančami, ki je povezala več vasi v mikro razvojno območje. Na območju, ki je bilo tradicionalno usmerjeno v govedorejo, so se nekatere kmetije usmerjale v sadjarstvo, druge v predelavo kmetijskih pridelkov in v turizem na kmetijah. Razvila se je zaščitna znamka, ki je omogočila prepoznavnost na trgu. MOL je bila ves čas glavna finančna podpora izvajanju projekta. Pomagala je pri izvedbi animacijskih in motivacijskih delavnic s prebivalci, kot tudi pri prestrukturiranju in naložbah v kmetije.

Kmetijstvo, ki je bilo prej sinonim za podeželje, je sčasoma vse bolj izgubljalo svoj primarni pomen, se spreminjalo in se prilagajalo trgu. V preteklosti so se ljudje združevali zaradi lažjega dostopa na trg, sedaj se srečujejo predvsem s podjetniškimi izzivi. Vse manj je pomembna količina ali cena dobrin, vse bolj pa kakovost dobrin in njihova ponudba. Spreminja se tudi odnos urbanega središča do podeželja. Podeželje postaja območje za zadovoljevanje potreb meščanov po aktivnem oddihu in rekreaciji. Za to so potrebna nova znanja in sposobnosti prebivalcev ljubljanskega podeželja.

Leta 2002 se je na podlagi izkušenj in rezultatov programa CRPOV ter z nadgradnjo z novimi cilji začel izvajati program »Sožitje med mestom in podeželjem«. Cilji programa sledijo potrebam prebivalcev podeželja in meščanov ter tako s povezovanjem mesta in podeželja prispevajo k skupnemu sobivanju. Ena izmed točk programa je bila povezovanje s sosednjimi občinami na področju razvoja podeželja. Leta 2003 so se povezale občine Grosuplje, Ig, MOL, Škofljica v skupno podeželsko razvojno območje in začele s pripravo Razvojnega programa podeželja, ki ga je podprlo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Občina Ivančna Gorica se jim je pridružila v letu 2006. Leta 2005 je bilo ustanovljeno podeželsko razvojno jedro, Zavod za razvoj podeželja CIZA, ki je nosilec oblikovanja lokalne akcijske skupine za program LEADER.

Na podeželju MOL obstaja zelo veliko formalnih in neformalnih interesnih skupin, kjer se ljudje ciljno združujejo in tako uresničujejo skupne interese. Ko govorimo o formalnih skupinah mislimo pravno formalno registrirane oblike skupin predvsem v obliki društev. Ločujejo se po dejavnostih, lokaciji registracije in številu članov. Za delovanje na podeželju so zanimiva društva, ki se ukvarjajo s turizmom, kmetijstvom, hortikulturo, ohranjanjem običajev, čebelarstvom, konjerejo in še nekatera druga. Mnoga društva so bila ustanovljena z namenom, da se bodo člani društev organizirano izobraževali in spremljali zakonodajo s področja delovanja. Pomembna so društva žena in deklet, ki razvijajo tradicionalno kulinariko in jo predstavljajo na različnih prireditvah. Predstavitev dediščine je postavljena v okvire predstavitev posameznih obrti, medtem ko je duhovni kulturi in izročilu namenjenega manj prostora. Društva pridobivanju finančne podpore za izvajanje programov dela in organizacijo

prireditve. Sredstva sicer niso visoka (nekatera društva prirejajo prireditve, ki presegajo okvire ljubiteljske dejavnosti), vendar so redni letni vir. Društva so med sabo premalo povezana in nimajo skupne promocijske strategije. V okviru društev potekajo tudi različna predavanja tako za potrebe članov društva kot tudi za druge. Na spletni strani MOL je vzpostavljen sistem obveščanja o predavanjih društev.

Poleg registriranih interesnih skupin obstajajo tudi neregistrirane interesne skupine, ki spremljajo potek dogajanj na svojem področju. Neregistrirane interesne skupine na podeželskem območju MOL so:

- turistične kmetije;
- kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi;
- pridelovalci jagod;
- pridelovalci špargljev;
- pridelovalci zelja;
- pridelovalci buč;
- pridelovalci sadja in zelenjave v integrirani pridelavi;
- ekološki pridelovalci.

Veliko število društev na podeželju MOL je izoblikovalo tradicionalne prireditve, ki so popestritev posameznih območij. Prireditve se včasih med seboj prekrivajo in niso enakomerno razporejene preko celega leta. Posamezna društva prirejajo tudi tri in več različnih prireditev na leto namenjenih tako lokalnemu prebivalstvu kot tudi meščanom. Nekateri prireditve so postale znane tudi v širši okolici. Vsaka prireditev ima že tradicionalno prireditveno lokacijo. Vse prireditve se ne odvijajo na javnih površinah, kar pri nekaterih postavlja pod vprašaj tudi nadaljnje izvajanje teh dejavnosti. Prireditve podeželja se lepo vključujejo v turistično ponudbo MOL in širše. Pomembnejše prireditve na podeželju MOL so:

- razstava domače obrti, jedi in konj v Zadvoru;
- konjeniški dan v Zajčji dobri;
- praznik jeseni v Zadvoru;
- jagodne nedelje na Jančah;
- kostanjeve nedelje na Jančah;
- štehanje v Savljah;
- razstava konj na Barju;
- razstava velikonočnih dobrot na Ježici;
- pohod pod Pugledom;
- jesenska tržnica na Barju.

Prireditve so dobra priložnost za prikaz in trženje številnih dobrin podeželja. Bogate zbirke domače obrti in zgodovinskih elementov omogočajo raziskave in zbiranja gradiv za strokovne podlage pri oblikovanju širše ponudbe. Hkrati lahko služijo kot pomoč pri delovanju raznih interesnih skupin. Ohranjanje etnološko kulturnih vrednot se prepleta z uvajanjem sodobnih potreb in prikazovanj (prodaja novo registriranih pridelovalcev, predstavitev novih panog in izdelkov ali dobrin).

Na konjeniških prireditvah prevladujejo predstavitve pasem konj, različna tekmovanja, prikazi načinov jeze in tradicionalnih obrti kot so kovaštvo in podobno. Na nekaterih konjeniških prireditvah prikazujejo staro, dobro vzdrževano in bogato okrašeno konjsko opremo ter organizirajo prikazovanje kmetijskih del s staro kmetijsko mehanizacijo, ki je delovala z vprego konj.

Na jagodnih in kostanjevih nedeljah so poleg manjših razstav prisotni prikazi raznih del v kmetijstvu predvsem predelave kmetijskih pridelkov (stiskanje sadja v sokove, kuhanja žganja itd.). Kmetje poleg svežega sadja na njih prodajajo še suho sadje, sokove, kis, domače naravno žganje, kompote, marmelade.

Prireditve so postale tradicionalne z zanimivimi vsebinami, ki jih člani društev vsako leto posebej izpopolnjujejo in skrbijo, da so vedno bolj privlačne za obiskovalce. K popestritvam pripomorejo tudi društva ali skupine, ki sodelujejo na prireditvi v programu, prikazih ali na skupnem srečanju, ko predstavijo svoje delo ali delo njihovih članov. Organizatorji prireditev se trudijo, da bi predstavili vsako leto več novih izdelkov in pridelkov za prodajo in s tem pripomogli k večji tržnosti. Pomembna je izvirnost in avtohtonost izdelkov, ki dajejo poseben pečat našemu območju. Tovrstno povpraševanje je zaslediti tudi med obiskovalci prireditev.

Izobraževanje je do sedaj potekalo na mestih, ki so se jih ljudje že dobro navadili. Večinoma so programi potekali v zimskem času. Za nekatere teme pa so termini določeni tekom leta (ogledi, demonstracije, obrezovanje drevja in drugi). Zlasti skupine in društva, ki imajo večje število upokojencev, si razporejajo svoje programe dela tekom leta. Programi usposabljanj in izobraževanj so osnovani na podlagi zanimanj svojih članov.

Cilji

Podeželski prostor postaja vse bolj dragocen za bivanje, delo in preživljanje aktivnosti v prostem času ter rekreacijo. S splošnim razvojem družbe se vse bolj krepi tudi funkcionalna povezava podeželja z urbanim središčem. Vplivi mesta na podeželje so namreč lahko pozitivni (pospešen prenos znanja in inovacij, informacij, povečane možnosti dohodka, dvig izobrazbene ravni prebivalstva), pa tudi negativni (izginjanje neposrednosti medsebojnih stikov, starih običajev in avtohtone kulture, degradacija okolja, vnos tujih vzorcev življenja na podeželja). Ustrezen razvoj podeželja je v veliki meri odvisen od ustrezne usposobljenosti in motiviranosti vseh vključenih. Vključevanje čim večjega kroga različnih udeležencev v razvojna dogajanja zahteva uveljavitev principa enakih možnosti ter partnerskega sodelovanja. Ukrepi so tako prioriteto usmerjeni v oblikovanje, organiziranje in vodenje različnih ciljnih skupin, med katerimi je potrebno posebej izpostaviti lokalno akcijsko skupino. Z zagotavljanjem usposabljanj in izobraževanj je vsem omogočeno enakovredno vključevanje v pripravo in izvajanje lokalne strategije, ki je temelj za črpanje sredstev LEADER. To pa zahteva preučevanje in upoštevanje različnih problemov, potreb in interesov v podeželskem prostoru, kar je prvi pogoj za uspešno oblikovanje programov in projektov razvoja podeželja.

V skladu s smernicami EU in nacionalnim programom razvoja podeželja se formira lokalna akcijska skupina kot pravna oseba in je nosilec programa LEADER. Osnovna značilnost programa LEADER je, da sledi spremembam na podeželskih območjih in da pomaga pri diverzifikaciji dejavnosti v smeri nekmetijskih dejavnosti. Spodbuja zaposlovanje in izboljšuje osnovne storitve, vključno z dostopom do informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Poseben poudarek je dan prizadevanjem za krepitev človeškega potenciala.

Partnerski pristop k lokalnemu razvoju izvajajo lokalne akcijske skupine, ki morajo zadostiti naslednjim pogojem:

- predlagati morajo celovito lokalno razvojno strategijo, ter biti odgovorne za njeno izvedbo;

- sestavljene morajo biti tako, da zastopajo partnerje iz raznih lokalnih socialno-ekonomskih sektorjev zadevnega območja (na ravni odločanja morajo ekonomski in socialni partnerji ter drugi predstavniki civilne družne, kot so kmetje, kmečke ženske, mladi in njihova združenja, predstavljati vsaj 50 % lokalnega partnerstva);
- lokalne akcijske skupine izberejo projekte, ki se financirajo v okviru lokalne razvojne strategije.

Cilji razvoja socialnega kapitala so:

- oblikovati lokalno akcijsko skupino na območju občin Grosuplje, Ig, Ivančna gorica, MOL, Škofljica, izdelati in izvajati lokalno razvojno strategijo;
- zagotoviti splošen in nenehen dostop do učenja in s tem do znanj za pridobitev in obnovo spretnosti, ki so potrebne za nenehno participacijo prebivalcev podeželja v družbi znanja;
- razviti učinkovite metode učenja in poučevanja ter okoliščine za nenehno učenje;
- zagotoviti možnosti za pridobitev znanj vsakemu prebivalcu kolikor je le mogoče blizu, v njihovih lastnih okoljih in s podporo informacijsko komunikacijske tehnologije, kjer je to primerno;
- prenos znanj med generacijami in različnimi akterji ljubljanskega podeželja – izraba notranjih možnosti;
- ohranjanje tradicionalnih prireditev na podeželju in razvoj novih;
- kontinuirano izobraževanje v okviru interesnih skupin (predavanja, delavnice, tečaji, demonstracije, strokovne ekskurzije);
- vzpostavitev evidence registriranih in neregistriranih skupin na podeželju.

Ukrepi

- organizacija in vodenje ciljnih skupin (podpore ustanovitvi in delovanju LAS, delovanju civilne iniciative, formalnih in neformalnih združenj, animacija in motivacija prebivalcev ter ciljnih skupin za prepoznavanje lastnih priložnosti, spodbujanje osebnostnega razvoja in krepitev delovanja posameznih ciljnih skupin);
- zagotavljanje podpornega okolja za pripravo in izvajanje lokalne razvojne strategije v smeri zagotavljanja strokovnih ter predvsem podjetniških in projektnih znanj (skupna organizacija, nabor in izbor projektov, povezovanje institucij in zagotavljanje strokovnih svetovanj pri načrtovanju in izvajanju, uveljavljanje projektnega pristopa, koordinacija med različnimi akterji, vzpostavljanje javno zasebnih partnerstev, pomoč pri razvoju proizvodov ter zagotavljanju kakovosti in skupnih tržnih poti);
- usposabljanja in izobraževanja (razvoj prilagojenih oblik usposabljanj, večje uveljavljanje in vključevanje v certificirano izobraževanje, spodbujanje načrtnega mreženja in povezovanja posameznikov v ciljne skupine ter zagotavljanje ustreznih znanj in veščin, ki bodo članom mrež omogočile kar največ koristi tovrstnega povezovanja, spodbujanje prenosa dobrih praks in izkušenj na lokalni, regionalni, nacionalni ter evropski ravni in tako ustvariti večje možnosti za nadgradnjo znanj in veščin, oblikovanje standardov znanj in razvoj celovitega spektra usposabljanj za osebnostno rast).

Kazalci

- oblikovana lokalna akcijska skupina na območju občin Grosuplje, Ig, Ivančna gorica, MOL, Škofljica, izdelana lokalna razvojna strategija;
- število vključenih v programe svetovanj;
- število izvedenih projektov LEADER;

- število vzpostavljenih formalnih in neformalnih ciljnih skupin;
- število novih delovnih mest;
- število izobraževanj registriranih in neregistriranih skupin;
- število prireditev na podeželju;
- število izvedenih delavnic in udeležencev;
- število vključenih v certificirane programe usposabljanj in število pridobljenih certifikatov nacionalne poklicne kvalifikacije.

4.2.3.2 Ohranjanje in razvoj obstoječih notranjih možnosti ljubljanskega podeželja (endogeni potencial)

Obstoječe notranje možnosti nekega območja (endogeni potenciali) predstavljajo njegovo dušo in identiteto. Osnovno bogastvo predstavljata naravna in kulturna dediščina, ki v različnih oblikah nudita možnosti za razvoj turizma in z njim povezanih dejavnosti. Notranje možnosti omogočajo razvoj storitvenih dejavnosti ter različnih oblik izobraževanja, s tem gradnje umskega potenciala in oblikovanje orodij za prenos znanj med generacijami. So sestavni del vseh smeri razvoja in predstavljajo vez s preteklostjo ter neusahljivi vir za razvoj v prihodnosti. Kot horizontalna vez so nepogrešljivi sestavni del osnovnih strateških usmeritev ter so tesno povezane s socialnim kapitalom in s področjem trženja in promocije.

a. Ohranitev naravne dediščine

Opis stanja

Naravne dediščina oziroma naravne danosti, ki nas obkrožajo, predstavljajo potencial za razvoj raznolikih dejavnosti na podeželju. Ocenjujemo, da se je v prvi vrsti potrebno osredotočiti na iskanje potencialov na območju Rašice, Janč, Ljubljanskega barja, Šmarne gore in Grmade ter Toškega čela. To so habitati, kjer prevladuje gozd, veliko pa je tudi vodotokov, tako rek, potokov in tudi slapov.

Vrhovi, med katerimi velja omeniti Janče, Šmarno goro, Grmado, Debni vrh, Toško čelo in nekatere druge, so med najbolj pomembnimi elementi naravne dediščine. S svojimi lepimi vedutami in velikimi rekreacijskimi možnostmi nudijo posameznikom obilico oblik uživanja v naravi. Vsi vrhovi so priljubljene turistične točke s turistično ponudbo. Narava je na vseh vrhovih slikovita. Prepletajo se gozd in kmetijska zemljišča. Zato so te točke tudi toliko bolj privlačne za obiskovalce. Turistična ponudba je premalo organizirana. Razen na delu vzhodnega območja MOL so ponudniki premalo definirani. Problem nerešenega lastništva planinskega doma na Jančah tam zadržuje nadaljnji razvoj. Premalo so izkoriščene višinske prednosti posameznih točk. Medtem, ko nekateri vrhovi niso dovolj prepoznavni, pa so drugi preveč oblegani (Šmarna gora), kar ogroža naravno ravnovesje nekega območja.

Ljubljansko barje je prostor z izredno biodiverzitetjo. Ohranjeni so travniki in pašniki, jarki in mejice, ki pa počasi izginjajo zaradi hkrati še vedno intenzivnega kmetijstva na eni strani in na drugi zaradi opuščanja kmetijske rabe. S programom reje konj je delno poskrbljeno za ohranjanje kulturne krajine, prav tako pa tudi za razvoj dejavnosti povezanih z rejo konj – prodaja žrebet za meso in za nadaljnjo vzrejo ter vožnja z vpregami. Na barju je preveč stihijske gradnje, raste pa tudi število črnih odlagališč. Območja naravnih posebnosti in pomembna območja s posebnim varstvenim režimom niso dovolj definirana. Naravni mokri travniki počasi izginjajo. Naravna posebnost – poplave, so iz leta v leto bolj problematične, ker so jarki in Ljubljanica zaraščeni in ne omogočajo dovolj velikih pretokov vode.

Naravna dediščina predstavlja izreden potencial za razvoj turizma na podeželju. Nekatere vsebine so že razvite. Turistična ponudba obstaja predvsem v obliki različnih pohodnih poti in pohodov. Dobro organiziranih pohodov se vsako leto udeleži nekaj deset tisoč ljudi. Večje pohode spremlja tudi ponudba krajanov ob poti. Za številne planinske poti skrbijo planinska društva z rednim obnavljanjem markacij. Pomembno mesto imata tudi evropski pešpoti E6 in E7. Pohodi med seboj niso povezani in niso širše prepoznavni. Splošne ugotovitve so, da je naravna dediščina še premalo označena in da so dostopi do nje ponekod pomanjkljivo urejeni.

Cilji

Naravna dediščina predstavlja enega izmed najmočnejših elementov ljubljanskega podeželja. Njeno ohranjanje in pravilno vključevanje v razvojne programe bo omogočilo oblikovanje kakovostnega prostora za aktivno preživljanje prostega časa in ohranjanje pljuča mesta. Na področju naravne dediščine so cilji naslednji:

- ohranjanje naravne dediščine in njeno vključevanje v razvoj turizma in drugih dejavnosti s posebnim poudarkom na okolju prijaznih oblikah;
- stalna skrb za sprehajalne, učne in pohodne poti z namenom usmerjanja pohodnikov na urejene poti in s tem preprečevanje uničevanja podrasti v gozdovih;
- ureditev ljubljanskih vrhov za izvajanje aktivnosti Ljubljančanov, oblikovanje privlačnih izletniških točk v bližini mesta in izraba lokalnih potencialov;
- ohranjanje kulturne krajine na barju;
- oblikovanje podpornega okolja za razvoj tradicionalnih rokodelskih dejavnosti z namenom ohranjanja biotske pestrosti gozdov;
- ohranjanje naravnih okolij – doline, obrežja rek in potokov ter ohranjanje podobe kulturne krajine v Mestni občini Ljubljana z namenom dviga kakovosti bivanja.

Ukrepi

- ureditev infrastrukture s kažipotmi, počivališči, postajališči za kolesa in konje;
- ureditev turistične ponudbe vrhov;
- postavitev novih poti z namenom predstavitve določenih naravnih združb;
- oblikovanje programov za različne ciljne skupine;
- vključevanje naravne dediščine v različne turistične pakete;
- spodbujanje dejavnosti povezanih z rejo konj na barju;
- oblikovanje naravi prijaznih oblik turizma na Ljubljanskem barju;
- urejanje pašnikov;
- animacija prebivalstva za ohranjanje tipičnih elementov na določenih območjih (travniški sadovnjaki, mejice, ...);
- izdelava načrtov sajenja in sejanja rastlinskih vrst za razvoj tradicionalnih rokodelskih dejavnosti z izborom območij primernih za njihovo gojenje.

Kazalci

- število pohodnih poti;
- število učnih poti s predstavitvijo naravne dediščine;
- število urejenih vedut;
- število počivališč, sedišč, razglednih stolpov, kažipotov, parkirišč;
- število aktivnih programov in število dejavnosti v katere so vključeni vrhovi;
- vrste izdelkov iz lesa in drugih naravnih materialov;
- število tipičnih elementov na določenih območjih.

b. Ohranitev identitete podeželja

Opis stanja

Kulturne danosti so povezane z različnimi oblikami dediščine, med katerimi velja izpostaviti tehnično dediščino (kamnolomi, žage, mlini, vodne zapornice ...) in etnološko dediščino (stavbna dediščina, kulinarika, ustno slovstvo, obrti). Veliko število kulturnih društev in pevskih skupin ter zborov priča o dolgotrajni tradiciji tovrstnih dejavnosti. Skrb za kulturno dediščino ni dovolj velika, da bi jo v celoti ohranili in nadgradili z določenimi elementi dediščine. Številna umetnostno zgodovinska dediščina (cerkve in kapelice) je pomemben element v kulturni krajini, vendar je del prepuščen propadanju.

Premajhna je uporaba dediščine in tradicije pri oblikovanju nove ponudbe izdelkov, ki bi morali biti še bolj kot sedaj sestavni del različnih prireditev. Oblikovanje učnih delavnic za prenos znanj na domačine in s tem ohranjanje tradicije je premalo razširjeno. Podobna ugotovitev velja za povezovanje tradicije in šolskega programa (skrb za mlade in prenos znanj iz generacije v generacijo).

Bogato tehnično dediščino predstavljajo kamnolomi (poseben kamnolom mlinskih kamnov v Podgradu, zabeležen kot arheološki spomenik lokalnega pomena), žage (obstoječe žage venecianke v stanju, ki dopušča obnovo, na terenu pa obstaja tudi lesno predelovalna dejavnost), mlini in vodne zapornice. Tehnična dediščina na ljubljanskem podeželju je dokaj slabo evidentirana.

Etnološka dediščina je dobro raziskana. Na osnovi ugotovitev so se pojavili izdelki in dobrine (cvetje iz papirja, kulinarika). Prav tako je etnološka dediščina postala sestavni del učnih vsebin ter turističnih paketov za otroke in za odrasle. Na osnovi raziskav je bila izdana etnološka monografija vzhodnega dela Mestne občine Ljubljana z naslovom »Na podeželju...« in dve brošuri (Iz mlina ... na mizo – mlinarstvo in kulinarika na vzhodnem delu MOL, Cvetje iz papirja). Izdelan je bil tudi darilni paket »cvetje iz papirja«, ki je pridobil znak obrtne zbornice. Bogata stavbna dediščina se kaže predvsem v ostankih mlinov in žag ter številnih tradicionalnih zgradbah (bajte, hiše 19. stoletja, kašče, kozolci, sušilnice za sadje). Povezovanje med različnimi oddelki in strokami v MOL je omogočilo razvoj obnove nepremične dediščine. Identificirani so javni prostori (perišča), ki predstavljajo potencialne nove vsebine za turistično ponudbo. Stavbna dediščina je pretežno v slabem stanju, lastniki večinoma nimajo pravilnega odnosa do nje. Obnova je predvsem odvisna od pobude lastnika. Ker je povezana z visokimi stroški, so take pobude redke. Poseben poudarek etnoloških raziskav je bil posvečen kulinariki, kjer so bile popisane tradicionalne jedi. Določene močnate jedi, predvsem potice in krompirjev kruh, so že našle svoje mesto na prodajnih stojnicah. Številne ženske, ki znajo pripraviti tradicionalne jedi se združujejo tudi v organizirane oblike – društva žena in deklet. Pomemben del identitete kraja je ustno slovstvo, ki je raziskano in ga je možno vključiti v opise krajev tako v sklopu turističnih vsebin kot v sklopu spoznavanja domačega kraja. Razširjena je domača obrt, kjer prevladujejo znanja pletarstva, mlinarstva, izdelave ljubljanskih butaric, izdelki pa se tudi pojavljajo na trgu. Postopki za izdelavo posameznih izdelkov so dobro popisani in dokumentirani. Obstajajo posamezniki, ki so pripravljeni prenesti znanja na mlajše in organizacija, ki trži posamezne izdelke.

Dediščina ni dovolj prepoznana kot poslovna priložnost. Izdelovalci spominkov in uporabnih izdelkov večinoma niso registrirani in nimajo pridobljenega znaka Obrtne zbornice.

Umetnostnozgodovinski spomeniki kot cerkve in kapelice krajinsko in zgodovinsko označujejo območja (v primeru kapelic so popisane zgodbe nastanka le-teh). Obnova kapel in cerkva poteka v sodelovanju z Zavodom za varstvo kulturne dediščine. Kljub svetlim izjemam pa je dediščina večinoma v slabem stanju.

Nosilci številnih tradicionalnih znanj so predvsem starejši občani. Nekateri so poskrbeli za svoje naslednike, večina pa takega interesa nima. Trenutno je identificiranih okoli 50 posameznikov z znanji na področju obdelave lesa, tekstila in iz drugih področij. Večinoma se prenos znanj ohranja v obliki predstavitev po šolah in na različnih prireditvah, manj je načrtnega prenosa znanj med generacijami. Nekateri posamezniki so izrazili interes, da bi učili mlajše rodove, vendar pa podporno okolje ni dovolj razvito.

Poznavanje tradicionalnih obrti in izdelkov ter obvladovanje rokodelskih znanj je priložnost za trženje izdelkov kot spominkov, ki je premalo izkoriščena. Trg obstaja in se še razvija. To dokazujejo nekateri, ki so našli svoje tržne poti in dogovore z drugimi proizvajalci (kombinirani izdelki). Razvit je bil darilni paket »cvetje iz papirja« s popolnoma izdelano celostno podobo in pripadajočim modelom izobraževanja. Izboljšati je potrebno še promocijo in prodajo. Med spominki velja izpostaviti tudi ljubljanske butarice, ki pa še niso geografsko zaščitene. Izdelovalke so večinoma starejše ženske in znanje počasi izumira (zabeleženih je še 15 izdelovalk). Premajhno je znanje o tem, kako je potrebno nek spominek opremiti. Izdelovalci so večinoma stari in spominke delajo za hobi. Se ne registrirajo in s tem je omejena tudi možnost prodaje. Celostnega pristopa k oblikovanju spominkov ni, premalo je sodelovanja med oblikovalci, stroko in izdelovalci. Trženje obstoječih izdelkov je slabo organizirano in nima izdelanega podpornega sistema – centra, ki bi skrbel za izdelovanje spominkov ter za razvoj in ohranjanje domače obrti.

Kulturna ponudba je pestra, od pevskih zborov do slikarskega ex-tempora in foto natečaja. Slaba stran teh aktivnosti pa je lokalna omejenost in vključevanje udeležencev od drugod. Tako je domačinom omejena možnost, da bi dodatno spoznali svoje okolje. Pevski zbori ali skupine so prisotni skoraj v vsaki vasi, prav tako se tudi otroci lahko pohvalijo z znanjem petja, ki se ga še vzpodbujajo v lokalnih šolah. Kljub temu pa te pesmi niso širše poznane in domačini jih še niso vzeli za svoje.

Cilji

Različni elementi kulturne dediščine omogočajo ohranjanje identitete nekega območja. Prebivalci vztrajajo na določenih območjih ravno zaradi teh elementov, ki predstavljajo njihove korenine, jih vežejo na zemljo in predstavljajo njihovo vez s preteklimi rodovi. Ob skrbi za kulturno dediščino nekega območja poskrbimo tudi za nadaljevanje teh vezi, kar pa vodi k ohranjanju poseljenosti nekega območja in omogoča novo naseljenim, da prevzamejo vrednote območja kamor so prišli. V nasprotnem primeru novo naseljeni prinesejo drugačen način življenja dolgoročno pa pomeni to degradacijo okolja in izgubo elementov tradicionalnega načina življenja ter spremembo identitete prostora. Cilji pri ohranjanju identitete ljubljanskega podeželja so naslednji:

- ohranjena in obnovljena kulturna dediščina;
- ohranjena tradicionalna znanja in razvoj novih proizvodov na podlagi teh znanj;
- ohranjanje in razvoj kulturnih dejavnosti na podeželju;
- dvig zavesti o pomenu dediščine za nadaljnje življenje in razvoj.

Ukrepi

- obnova pestre stavbne dediščine;
- vzpodbujanje lokalnega prebivalstva k popisu in ohranjanju premične etnološke dediščine ter ustvarjanje pregledanih in ustrezno predstavljenih etnoloških zbirk na terenu;
- oblikovanje različnih skupin za obnovo in ohranjanje kulturne dediščine;
- izdajanje strokovnih publikacij na temo dediščine ljubljanskega podeželja;
- vzpostavitev centra obšolskih dejavnosti na ljubljanskem podeželju s ciljem predstaviti ljubljanskim in drugim osnovnošolcem podeželje ter njegovo etnološko in kulturno dediščino;
- vzpostavitev piramide spominkov, ki bodo sestavni del turistične ponudbe;
- izdajanje različnih publikacij v katerih bo predstavljena dediščina ljubljanskega podeželja;
- vključevanje kulturne ponudbe v turistično ponudbo;
- povečanje mobilnosti - dostop do podeželskih območij MOL z javnimi prevoznimi sredstvi.

Kazalci

- število obnovljenih stavb;
- število razglasitev za različne oblike spomenikov – lokalnega, državnega pomena;
- število privatnih zbirk in število njihovih obiskovalcev;
- število programov povezanih s predstavitvami teh zbirk;
- število strokovnih podlag strokovnih publikacij;
- število oblikovanih programov centra šolskih in obšolskih dejavnosti za ciljne skupine;
- število izdelovalcev spominkov in število različnih spominkov;
- število spominkov z znakom obrtne zbornice;
- število popisanih vsebin in število novih spominkov;
- število nosilcev, ki so z oživljanjem tradicionalnih vsebin dobili nov dohodek;
- število tradicionalnih vsebin na prireditvah;
- število novih prog z javnimi prevoznimi sredstvi.

5. FINANČNA SREDSTVA MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA IZVAJANJE CILJEV STRATEŠKIH USMERITEV

Okvir razvojne politike razvoja podeželja določa Evropska unija. Znotraj tega okvirja se morajo najti tako Republika Slovenija kot občine, ki spodbujajo razvoj podeželja na območju Slovenije in na območjih lokalnih skupnosti. Pri tem občine ne smejo izvajati ukrepov tržno cenovne politike kot so na primer neposredna plačila in podobno, temveč le ukrepe strukturne politike kot so podpore naložbam na kmetijskih gospodarstvih tako v primarni kot dopolnilnih dejavnostih, razvoj podeželja, usposabljanje prebivalcev podeželja in še nekatere.

Glede na relativno majhen obseg sredstev MOL za razvoj podeželja, ta predstavljajo le dopolnilo k sredstvom iz drugih virov. MOL tako ne bo mogla podpirati velikih naložb za katere je tako ali tako možno dobiti sredstva na nivoju države. Podpirala bo predvsem manjše naložbe za katere ni primernih državnih sredstev oziroma je prag za dodelitev sredstev tako visok, da se na take javne razpise ni možno prijaviti z majhno investicijo. Tako je na primer spodnja meja za pridobitev sredstev za naložbe v dopolnilne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih na ravni države najmanj 5.000,00 EUR ob intenzivnosti pomoči do 50 %. To je lahko velik znesek za manjšo dopolnilno dejavnost, ki pa kljub temu poveča pestrost ponudbe na podeželju in možnosti pridobivanja dodatnih virov dohodka.

MOL bo prispevala sredstva za razvoj gozdne infrastrukture, kot so gozdne ceste in vlake, za katere je prispevek države minimalen, za urejanje poljskih poti, ki jih v financira v celoti, promocijo podeželja, spremljanje stanj v tleh in rastlinah na vodovarstvenih območjih.

Med pomembnejšimi vsebinami, ki jih bomo podpirali je razvoj socialnega kapitala, razvoj posameznikov ali njihovih formalnih in neformalnih skupin in ohranjanje identitete podeželja. Predvsem pri razvoju socialnega kapitala in ohranjanju identitete podeželja ima MOL velike možnosti, da z dokaj majhnimi sredstvi doseže dobre rezultate.

Cilje razvoja podeželja, ki so opredeljeni v predhodnih poglavjih Strateških usmeritev razvoja podeželja na območju Mestne občine Ljubljana v obdobju 2007 do 2013 bo možno realizirati z javnimi sredstvi, to je sredstvi MOL, Republike Slovenije in Evropske unije in sredstvi zasebnega kapitala. Zasebni kapital predvsem pri investicijah v primarno proizvodnjo, dopolnilne dejavnosti in podjetja zagotavlja najmanj 50 % lastnih sredstev. V tem poglavju je prikazana letna višina sredstev, ki se bo zagotavljala iz proračuna MOL. Pri tem pričakovanja za prihodnja leta ostajajo v okviru dosedanjega deleža proračunskega uporabnika 15. Kmetijstvo, ki za leto 2007 predstavlja 1,4 promila proračuna MOL oziroma v absolutnem znesku 356.645,00 EUR za razvoj podeželja na območju MOL. Določene naloge, kot je na primer razglasitev gozdov s posebnim namenom, izstopajo iz tega okvira in bo za njih potrebno poiskati sredstva v okviru proračuna MOL ali iz drugih virov.

Preko 50 % sredstev se bo dodelilo v obliki državnih pomoči za:

- naložbe v kmetijska gospodarstva za primarno proizvodnjo;
- ohranjanje tradicionalnih stavb;
- zaokrožitev zemljišč;
- spodbujanje proizvodnje kakovostnih kmetijskih proizvodov;
- zagotavljanje tehnična podpore v kmetijskem sektorju;
- naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov na kmetijskih gospodarstvih;
- naložbe v nekmetijske dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih.

Za dodeljevanje državnih pomoči v MOL je bil sprejet Pravilnik o dodeljevanju državnih pomoči za programe razvoja podeželja v Mestni občini Ljubljana (Uradni list RS, št. 41/2007).

Strateške usmeritve razvoja podeželja na območju MOL v obdobju 2007 do 2013 opredeljujejo trije glavni cilji:

1. Kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja;
2. Razvoj raznolikih dejavnosti – temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju;
3. Razvoj socialnega kapitala in ohranjanje identitete podeželja.

Vsak od glavnih ciljev ima več ciljev, ti pa se še nadalje delijo.

5.1 Kakovostne dobrine kmetijstva in gozdarstva iz ohranjenega okolja (62 % proračunskih sredstev za razvoj podeželja)

Za izvedbo tega cilja bomo, za izboljšanje oskrbe prebivalcev MOL s kakovostnim sadjem in zelenjavo, povečanje obsega ekološke in integrirane pridelave, živalim in okolju prijazno kmetovanje v urejeni krajini, biološko stabilen sonaraven gozd z večjimi in kvalitetnejšimi trajnimi donosi, iz proračuna MOL letno namenili okvirno 220.000,00 EUR.

Sredstva bodo namenjena za:

- naložbe na kmetijskih gospodarstvih s sonaravno pridelavo kmetijskih proizvodov (eko, integrirano) in prosto rejo živali ter za zaokrožitve zemljišč;
- zagotavljanje tehnične podpore kmetijskim gospodarstvom na področju izobraževanja in usposabljanja, organizaciji forumov za izmenjavo znanj med gospodarstvi, tekmovanj, razstav, sejmov, izdaji publikacij kot so katalogi in spletišča, razširjanju znanstvenih dognanj;
- urejanje gozdnih cest in vlak;
- vzdrževanje poljskih poti za varen dostop do kmetijskih površin;
- spremljanje ostankov rastlinskih gnojil in fitofarmacevtskih sredstev preko analiz tal in vode na vodovarstvenih območjih.

Gozd s posebnim namenom

Za razglasitev gozdov s posebnim namenom in njegovo izvajanje proračunski uporabnik 15. Kmetijstvo nima potrebnih sredstev. Po oceni sodnega cenilca in izvedenca gozdarske stroke iz leta 2003 je za celotni odkup 1.077 ha gozdov v zasebni lasti potrebno 4.269.130,00 EUR. Za izplačilo odškodnin zasebnim lastnikom za zmanjšan posek, posebne pogoje pridobivanja lesa, stroškov posebne ureditve in opreme gozdov, stroškov dodatnih gojitvenih in varstvenih del, je letno potrebno 51.930 EUR.

5.2 Razvoj raznolikih dejavnosti – temelj dolgoročnega dviga kakovosti življenja na podeželju (17 % proračunskih sredstev za razvoj podeželja)

Za izvedbo tega cilja bomo, za povečanje števila kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo, povečanje deleža mikro in malih podjetij, spodbujanje podjetništva med ženskami, mladimi in v marginalnih skupinah, razvoj storitvenih dejavnosti s poudarkom na razvoju socialnih dejavnosti na kmetijah, ohranjanje tradicionalnih znanj in vedenj, osveščanje in seznanjanje potrošnikov s ponudbo kmetij in dogajanjem na podeželju ter njihovo trženje in promocijo, iz proračuna MOL letno dali okvirno 61.000,00 EUR.

Sredstva bodo namenjena za:

- naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov na kmetijskih gospodarstvih;
- naložbe v nekmetske dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih kot so turizem na kmetiji, socialne storitve na kmetijah, razvoj dejavnosti povezanih s tradicionalnimi znanji ipd.;
- pridobivanje certifikatov – nacionalne poklicne kvalifikacije za predelavo in trženje kmetijskih proizvodov ter nekmetske dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih
- za tržne raziskave, zasnovo in oblikovanje proizvodov za priznanje geografskih označb in označb porekla ali potrdil o posebni naravi proizvoda;
- povečanje prepoznavnosti ljubljanskega podeželja in njegovih dobrin.

Za ustanovitev obrtnega centra za ohranjanje in prenos tradicionalnih znanj na mlajše generacije, oblikovanje dodatne ponudbe podeželskega prostora za meščane in druge obiskovalce, v proračunskih sredstvih za razvoj podeželja razen za zagonske stroške, nima potrebnih sredstev. Sredstva se bodo zagotovila iz drugih virov, ob sodelovanju oddelkov MOL predvsem na področju kulture in šolstva.

5.3 Razvoj socialnega kapitala in ohranjanje identitete podeželja (21 % proračunskih sredstev za razvoj podeželja)

Za izvedbo tega cilja bomo, za organiziranost različnih interesnih skupin in ohranjanje ter razvoj obstoječih notranjih možnosti ljubljanskega podeželja iz proračuna MOL letno namenili okvirno 76.000,00 EUR.

Sredstva bodo namenjena za:

- oblikovanje lokalne akcijske skupine (LAS) na območju občin Grosuplje, Ig, Ivančna gorica, MOL, Škofljica in izdelavo lokalne razvojne strategije;
- ohranjanje tradicionalnih prireditev na podeželju in razvoj novih, kontinuirano izobraževanje, svetovanje, usposabljanje v okviru interesnih skupin;
- vzpostavitev in oživitev ter stalno skrb za učne, pohodne poti in ljubljanske vrhove;
- obnovo stavbne dediščine (gospodarske stavbe), ohranjanje tradicionalnih znanj in razvoj novih proizvodov;
- vzpostavitev piramide spominkov in vključevanje kulturne ponudbe v turistično ponudbo.

Za vzpostavitev centra obšolskih dejavnosti na ljubljanskem podeželju s ciljem predstaviti šolski mladini podeželje in njegove raznolike dejavnosti ter njegovo etnološko in kulturno dediščino, povečanje mobilnosti – zagotoviti prebivalcem Ljubljane in turistom dostop do podeželskih predelov MOL z javnimi prevoznimi sredstvi, obnovo bivanjske stavbne dediščine, v proračunskih sredstvih za razvoj podeželja razen za zagonske stroške, nima potrebnih sredstev. Sredstva se bodo zagotovila iz drugih virov, ob sodelovanju oddelkov MOL predvsem na področju kulture, šolstva, prometa, urbanizma.

6. VIRI

- Bartol, B. s sodelavci. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Polje za obdobje 2002-2011. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, 2002
- Kovačič, M. s sodelavci. Strateške usmeritve razvoja kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti na območju MO Ljubljana, I. del. Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko, Ljubljana, 2003, 39 s.
- Popis kmetijskih gospodarstev Slovenija 2000. Statistični urad Republike Slovenije, 2002, 248 s.
- Popis vrtnarstva Slovenija 2000. Statistični urad Republike Slovenije, 2001, 51 s.
- Popovič, I. s sodelavci. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Ljubljana za obdobje 2005-2014 (v postopku potrjevanja). Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, 2005
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, 2004
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, 2005
- Poročilo o zdravstvenem stanju gozdov. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 in 2005
- Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007 – 2013, MKGP, 2007, 321 s.
- Program dela Zavoda za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, 2004
- Program dela Zavoda za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, 2005
- Program dela Zavoda za gozdove Slovenije, OE Ljubljana, 2006
- Pravilnik o dodeljevanju državnih pomoči za programe razvoja podeželja v Mestni občini Ljubljana. Uradni list RS, št. 41/2007
- Razvojni program podeželja, Sožitje med mestom in podeželjem občin Grosuplje, Ig, MO Ljubljana in Škofljica, 2004
- RRA LUR, Regionalni razvojni program – analitični del RRP, 2002
- RRA LUR, Regionalni razvojni program – strateški del RRP, 2002
- Skvarča, M., Minić, M. in Sterle, N. Detajlni gozdnogojitveni načrti. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, Krajevna enota Ljubljana, 1995-2006
- Smernice za strategijo prostorskega razvoja MOL in prostorski red MOL (v pripravi)
- Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana, osnutek, 2007
- Verbič, J. in Jeretina J. Stanje govedoreje na območju Mestne občine Ljubljana. Kmetijski inštitut Slovenije, 2006
- Usmerjanje kmetijstva na vodovarstvenih območjih Mestne občine Ljubljana. Zaključno poročilo o projektni nalogi. Kmetijski inštitut Slovenije, 2003, 93 s.
- Ustni viri: Mojca Stupan Kobilica. Posegi v gozd in gozdni prostor na območju gozdov s posebnim namenom z dovoljenim gospodarjenjem, Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, 2001-2005
- Ustni viri: Pristojni revirni gozdarji. Problematika pri gospodarjenju z gozdovi na področju MOL
- Zasnova prostorskega razvoja. Prostorski plan MO Ljubljana. Gradivo za razpravo. Mestna občina Ljubljana, 2001
- Zbirno poročilo o pojavu podlubnikov. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 in 2005

Služba za kmetijstvo
in upravne zadeve
vodja:
Gorazd Maslo

Oddelek za gospodarske
dejavnosti in turizem
načelnica:
Vanja Rangus